

ROMAN

No 18

SISU:

- Luise Westkirch: Tuli soos.
R. Blaumann: Andrikson.
Erwin Rosen: Kuidas uss wingerdas.
Ed. Wöhrmann: Kolm laulu.
Anna Brigader: Päewa lõpul.
Hermann Wagner: Soowid.
Kálmán Mikszath: Ülekäte läinud.
Hans Gäfken: Waikne nurk.
Romaln Rolland: Rainette ja Emanuel.
Ladina wanasõnad:
Hugh Conway: Warjust walgusele.

KIRJASTUS-OSAÜHISUS "ARENG"
TALLINN, 1926. A. V. AASTAKÄIK

M ü ü g i l

politseiliste määruste kohaselt kokkuseatud

Majaraamatud

ühes Siseministri määrusega majaraamatute kohta ja väljawõitega R. T. ilmunud ajutisest seadusest politseilise karistamise kohta üksikute seaduste ja sundmääruste rikkumise eest.

Majaomanikkudel on seega alati võimalik majaraamatus leiduwast sundmäärusest järele waadata, kuidas ühel ehk teisel talitada, et seaduse nõuded täidetud oleks.

Majaraamatud on tähestikuga, tugewas köites ja mitmesuguses paksuses.

Saada „Romaani“ talitusest, Tallinn, Müüriwahe tän. 16. (uks B. E. Laenu Panga majas).

Jällemüüjatele kõrged $\frac{0}{0}\frac{0}{0}$

Õpetus juurelõikuses

parema meetodi järele mantlist kuni pesuni, lõigete kokkupanekus, selgapassimises, moelehe järele töötamises ja õmbluses. Tehakse lõikeid moelehe järele ja kõiksugu mustrid.

OPETUS ILUTIKANDUSES masinal ja käsitsi; kõiksugu valged ja värvilised tööd.

Wõetakse vastu

mantlite, kostüümide ja kleitide õmblus- ja tikandustöid.

Nõmme, Põllu tän. nr. 15, tel. 1-51

Kõik, kes huwitawat, põnewat ja tuumakat lugemismaterjaali ihaldawad, leiawad seda rahwalikult toimetatud ajakirjas

== „ROMAAN“ ==

Romaan

Ilmub kaks korda kuus.

TELLIMISE HINNAD:		Toimetaja: P. GRÜNFELDT.		KUULUTUSTE HINNAD:	
Aastas (24 nr.nr.)	Mk. 750.—	Wäljaandja: K. o.-ü. „ARENG“.	1/1 lhk. M. 3500.—	1/4 lhk. M. 900.—	
1/2 „ (12 nr.nr.)	„ 400.—	TALITUSE AADRESS:	1/2 „ „ 1750.—	1/8 „ „ 450.—	
1/4 „ (6 nr.nr.)	„ 225.—	Tallinn, Müüriwahe tän. nr. 16	1/3 „ „ 1200.—	1/16 „ „ 225.—	
1 kuus (2 nr.nr.)	„ 80.—	(uks B Laenu-panga majas).			
Üksiknumber	„ 40.—	Telefon 12-53.			

Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid, raamatukauplused ja „Romaani“ esitused.

Nr. 18 (108)

September 1926

V aastakäik.

Tuli foos.

Saksa kirjaniku Luije Westfereh'i romaan.

4

Rollmer julges esimesena esineda. Pöördes oma filmad, mis ligikaudu kokkufaswanud mustade kulmukarwade all ise näisid olewat mustad Nedderbrintle, ütles ta pikkarni:

„Mina oleksin küll nõus Malle sinult oma juure võtma, külawanem. Minu poisid on ju alles wäikesed. Aga ma pean tema ülespidamise eest aastas vähemalt 30 taalrit nõudma. Seft sina ise tead kõige paremini, et tüdruk on üleliigne sõoja ja täis tigeidust.“

„Nii siis — kolmkümmend taalrit esimest lorda,“ finnitask Nedderbrint. „Kes pakub vähem?“

Dühlmeier wabastas enese naise tõrjuwa käeltigutuse ligibalt ja astus ettepoole.

„Kakskümmendwiis taalrit, külawanem! Meil pole lapst, emal ja mul. Kahelümmenwiite taalrit eest võtame meie ta. Ja muidugi, ema, seda me võime teha.“

„Kakskümmendwiis taalrit,“ korbas Nedderbrint.

Nüüd tõusis kooliõpetaja.

„Sapu leib on lapst õpetada ja sellejuures weel korwe punuda. Minule oleks tõesti waja laht lätt, kes mu maja ja aia korras hoiaks. Mina wotan Malle kahelümmekake taalrit eest ja tahan temast kaswatada siglase inimese.“

„Kakskümmendkaks taalrit,“ ütles Nedderbrint.

Wõbte oli jamm jammult lähenenud ja seisis nüüd Geshe Weittkopi kõrwal.

„Sa mu Jumal,“ pomises ta; „piiblis seifab küll, et wennad Joosefi Egiptusemaale ära müüsid, ja meie Dnistegija on Juudas kolmekümne hõbetüki eest ära müünud, aga et ma nägema pean, et üks elaw inimene oksjonil ära müüakse, seda ei ole ma weel unesti wõinud aimata.“

Nüüd tungis „noor“ Genze ette ja kisenbas:

„Meie võtame Malle kahelümmen taalrit eest! Eks ole nii, isa?“

„Pea suu, pois. Meie ei wõta teda üldse.“

„Aga isa, tahaksin —“

„Suu peal — See pakkumine pole maksjow.“

„Kakskümmendkaks taalrit,“ korbas Nedderbrint. „Kas ei ole enam kedagi, kes vähem pakub?“

„Mis jellane näjarott koolmeister pakub, seda võime melegi. Eks ole nii, ema?“ hüüdis Dühlmeier agarasti. „Meie võtame Malle kahelümmenwiite taalrit eest!“

Samal hetkel lähenes Gerd Clüver, Scharmbekist tulles, teed mööda. Ta nägi imestades rahwahulka, seda külawanema õu täis oli, nägi Nedderbrinti, wafar käes, ja nägi imestades rahwahulka, ja nägi ta pärnapuu külge seotud Malle.

„Mis mäis siin lahti on?“ küsis ta Wõbtele.

"Jah, Gerd, nad peavad Malle Henderse-nile oksjoni. Kes tema eest enesele lasab kõige vähem maksta, see saab ta omale."

Gerdi huuled läksid torru. Seesugused olid need Jünghauseni siglased, kes teda ülekulama hufka mõistsid. Läägusetundega tahtis ta neist mööbuda, seal langevad ta silmad Mallele.

See oli walge ja tarretu kui kiwilkuju. Ta oli filmad maha löönud, ainult kiire hingamine ilmutas firglisi elu.

Midagi tüdrukut hääletumas meeleheitel liigutas teda. Oli see ammumöördunud halas-tuse äkiline puhkemine — wõi oli see ainult tahe nende närufaelade mängust kriipsu läbi tõmmata, kes tüdrukut wahtisid nagu loerad, kes waritsewad nende keskele sattunud mets-looma, halastamata hinnates ta wäärtust tööloomana wõi lõbuasjana.

Gerd jäi seisma.

Malle piinajad olid samad, kes temagi elu purustanud. Ta tundis äkki sugulust oma saatusse ja selle tüdrukut saatusse wahel. Malle kes kahtlemata sama wiha kui tema hinges. Kui ta selle lapse selle kaabakatelarja käest ära kiskus, siis ajas ta oma asja. Ja ta meeleli-bedusse jegines, ta enese teadmata, pehmem tunne. Teda ei olnud keegi aidanud, siin oli temal wõimus aidata.

"Kalkümmendiks taalrit," kordas Nedder-brink ja tõstis wäwara löögiks.

"Bea, külamanem!" hüüdis Gerd Clüver. "Mina wõtan Malle maksjuta."

Nedderbrink waatas imestades sinna poole.

"Siin — Gerd Clüver?"

"Miks mitte mina? Kas ei ole ma sama-sugune Jünghauseni asunik kui teiegi? Ja minu pakkumine on kõige vähem."

Nedderbrink mõtles järele. Kaha kokkuihoid-mine oli hea asi. Ja kui see äkiline mees seal selle tüdrukut oma äkilises wihas murdis, ta hufutas, põhja wiis, wanematele järele saatis Rahutüla furnuaeda — seda parem temale, Nedderbrinkile. Temale ei tohtinud keegi midagi ette heita. Kõik oli sündinud õigluse järele.

Ta tõstis hääle.

"Gerd Clüver wõtab tüdrukut maksjuta. — Kas keegi tahab ehk weel mõne taalri palka juure panna?"

Ei olnud kedagi niisugust. Aga waljusti kajasid hääled läbisegamini illatuses, pettumus-muses, tusas.

Malle oli Gerdi häält kuuldes oma tarretusest üles ehmunud. See tahtis teda osta! Mõrkulka, "kuradi" kätte pidi ta minema? — Oh, ainult seda mitte! Kas ei olnud siis ainult kogu külas, kogu asunduses, kes tema peale halastas? Ta tahtis olla tänulik, tahtis

olla sõnakuulelik ja tööd teha. Minult sellele hirmjale ei pidanud nad teda andma!

Meeleheitlikult waatas ta ühelt teiselt, liigutas huuli palweks, aga häält teha ta ei jaksanud.

Ja siis lõi wäwara paugatades lauale.

"Kolmat korda! — Malle on Gerd Clüveri oma. Sa wõid tüdrukut kofe kaasa wõtta, Clüver. — Naabrid, meie äri on aetud."

Pikkamisi lewinesid asunikkude salgad. Mõned olid wihased, teised kahjuröömsad. Aga kõik waatasid tagasi ostjale ja ostetule.

Gerd astus pärnapuu juure, päästis nõori Malle keha ümbert, kes enese metsikus hirmus püsti ajas.

"Kumal tüdruk, ole wai!" ütles ta tasakesti. "Ma ei tee sulle ju midagi."

"Sa lööd mu surnuks nagu staaro," kisedas Malle, "nagu ja oma wenna — oma wenna —"

Kõhtudes jättis ta ütluise pooleli. Millised filmad olid sel mehel!

"Lase mind minna," kirjutas ta. "Lase mind minna Breemenisse. — Kui ja minu siia jätab — siis pead mind mäletama!"

Gerd wõttis nõori ta käte ümbert lahti. Need olid ta käewartesse lõiganud wariised wermes. Ta ajutas Wöbte kohale, kes ühe palwe teise järele oli oma ette pomisenud, nähes, et peremees enese asjasse jegas. Malle tallu wõtta! Rahutust maija tuua, kui ta oma wangitoja seltsilise juure oli sinna kutsunud!

Aga ta ei julenud wastu rääkida. Gerd oli Malle pahemast käsiwarest kinni wõtnud, Wöbte wõttis paremast. Nii wiisid nad tüdrukut wastupanust hoolimata Jünghauseni asunik-tude ridade wahelt läbi Clüveri tallu.

Jõudes fillale, seisis seal üks suure ninaga ja rahutult piiluwale hiirefilmadega, kumetu mees. Temal olid seljas kulunud pühapäewa-kuub ja jalas liigifesed püksid, aga teaterlikult keerutas ta Gerdile kübarat.

"Siin ma olen, wennas. Mlati sinu teenistuses. Kirjutasid mulle liigutawa jutluse. Ja inimene katsub ju maailmas palju, miks ei peaks ma siis kord põllutööga katses tegema? — Millist kahwatut preilit ja siis dieti heliktu otjas wead?"

Gerd Clüver andis teretajale oma pahema käe. Ta parem käsi pidas Mallest kinni kui tangibega.

"Pead olema teretunud, Gede Wengers, minu talus ja tänatud, et tahtisid tulla. Nagu me 18 kuud wangimajas head seltsilised olime, nii oleme seda ka edasi. — Ja see tüdruk siin on Malle Henderfen, minu noorem tüdruk. Ja

minu truu Wöbke siin — tema on mu suureks kaswatanud. Nüüd on ta maja juhtivaks jõuks. — Ja nüüd läheme kohe õhtust sööma. Olen pagana nälgane."

Malle istus teiste hulgas kauki ees, aga lusikat ta kätte ei võtnud. Ta filmad lehvitsid üle seinte ja üle sõbjate meeleheitlikul pilgul, nii, kuidas wangistatud linnuke si mitseb oma puuri pilpaid.

Nitpea kui Gerd tooli nihutas, võttis Wöbke Malle käest kinni.

"Nüüd tule. Minu kambri on veel üks woodi. Seal võib äkki magada."

Ta näitas Mallele teed. Kambris kohendas ta kotti ja pani sinna uued linad peale.

Ja pehmeteks tehtud kahelümmenelja tunnistest möllamisest, heitis Malle tummalt woodisse ja magas juba, veel enne kui Wöbke wooditulesed süles.

Wanatüdruku heatahtlikus hinges ärkas vastu tahtmist halastus. Nii noor oli see tüdruk alles, peaaegu laps. Kas ei lastnud ta ennast kannatuse ja waljuse abil ometi veel kasvatada?

6.

Wara hommikul ärkas Malle, kuuldes, et Wöbke tõusis. Pikkamisi elusse tagasi tulles tinaraskest uimastusest, tuletas ta enesele meele, mis eile olnud. Tasaletsi lükkas ta woodikse praokile ja waatas, kuidas wana tüdruk aowalgusel riietus, mitte palju teistjuga, kui seda oli teinud Gretshen Nedderbrinki juures.

Kui Wöbke toast lahkus, ajas Malle enese käspõsikele, mis kas juuksed tagasi ja mõtles järele. Selge hommituõht mõjus ta meelte peale rahustawalt. Sooletusse jäetud talu, ait tühi ja suitsufammer tühi. Minult paar kütte tallis, ei hobust ega lehma, ja pö. d täis umbrohtu. Aga Nedderbrinki juures, kus siin siingi kõrwal suitsutoas rippus ja aidapõrand wilja all päendus, oli waenelaps saanud ka ainult juutähti. Koduigatus teda ei waewanud. Wööras oli ta olnud külawanema majas, wööras siingi. Ta oli surra tahtnud häbi ja mure pärast. Aga sellega oli aega. Mõni aeg võib ta ikka elu filmitseba. Meelbida lasta ei tahtnud ta enesele midagi inimese poolt nagu Gerd Clüver. See oli kindel. Ja seda tundi, mil teda seotult müüdi, nagu looma, seda ei tahtnud ta neile kaabakatele ka unustada!

See otsusega ajas ta enesele oma kitsa sinise kleidi selga, pani puukingad jalga ja lõi kaewust ämbriga wetti, sest Malle pidas ikka pesemisest juurt lugu. Ta leidis ka Wöbke

kaumi,uges ja palmitse oma sahtud juukseid. Siis läks ta, pea kullas, kotta.

Tühi oli see hämar ruum.

Meheid olid juba põllul.

Loas kolde kohal rippus pada hommitu-
supiga turbatulel. Roja laugemas nurgas lüpsis Wöbke kiti.

"Wõid peremehe kutsuda, tüdruk," hüüdis Wöbke temale.

Malle lastis, ise paigal seistes, oma heledate kullisilmade pilgu wäikestest ruutudest läbi lehwida.

"Nad juba tulewadki."

Ja siis küsis ta:

"Ütle mulle, Wöbke, kas see mees, kelle Gerd Clüver enesele wälja otsinud, tuleb ka wangimajast nagu temagi? Mis?"

"Pea oma moff!" manitses Wöbke eh-
mudes.

Meheid olid tuppa tulnud. Malle ei löönud oma julgeid filmi maha.

"Been fort olete teie siin," ütles ta küllalt nii waljusti, et Gerd seda võis kuulda.

Gerd tegi, nagu ei oleks ta midagi kuulnud. Püha kaastunde jäde, mis temas tüdruku häda nähes ärganud, oli jälle kustunud. Ubi Wöbkele — puudulik küll, sest ei paremat polnud saada — muidu ei olnud see tüdruk talle midagi.

Aga Gede Mengers, kellele see olemus meeldis, hakkas temoga juttu ajama.

"Noh, wäike tüdruk, nüüd on sul jälle selged filmad. Meie faks — meie aitame talu warsti jälle jalule, mis?"

Malle ajas huuled torru seda "meie" kuuldes, mis teda wangimajalisega koondas.

"Nagu õun ja uks. See puudus veel," wastas ta.

Aga ta lusikas klõbises ühes teistega kähku tanguleemekaussis. Clutrotiwus ja elujulgus ärkasid temas uuesti. Ta pidi teda tundma õppima, see Gerd Clüver!

"Ema Wöbke," algas Gede süües.

Wöbke katkestas ta juttu:

"Mina ei ole kellegi ema."

"Urge pange seda siis kohe pahaks, preili Wöbke."

"Mina ei ole ka kellegi preili. Wöbke on mu nimi, Wöbke Dierks, ja ma elan juba nelikümmendwiiis aastat Clüveri talus."

"Nii siis Wöbke — Wöbke Dierks, tahtsin ütelda, täna peate minu jeltfiga leppima. Mu sõber Clüver on ju terve laudatäie loomi olnud. Neile tahab ta täna järele minna."

Wöbke unustas ehmuks teda isegi siin soos wööra "Teie" pärast noomimata. Suuril filmil

wahtis ta Gerdile. Paudatäie loomi. Millal ta need jõudis finni maksta?

Gerd sai ta pilgust aru.

"Minult ühe hobuse ja kaks lehma," wastas ta. "Ara furda, Wöbke. Siin peab paenduma mõi murduma."

Wöbke ohkas sügawasti. Kui Gerd juudist pidi raha laenama, siis muidugi murdus kõit. Aga õigus ka, põld tahtis harimist. Ja asunduse pahad inimesed ei annud seda abi, milleks nad wana kombe järele olid kohustatud.

Kuna Gerd Scharmbeki poole teele läks, läks Gebe põllule umbrohtu häwitama. Malle pidi Wöbke käsul aeda minema peenraid kaewama.

Megamööda kästas ta labidat, kindla nõuga — enesele mitte liiga teha. Ta waatas järele walgetele pilwedele, mis helkjas sinisest taewast üle jooksid, loode poole — sinna, kus Breemen seisis.

Kuna ta unistas, waatas Gebe Mengers, üle aia. Temagi ei tahtnud enesele tööga liiga teha.

"Pst! Wäike tüdruk! Kas sul wett on. Töö päikse käes ajab naha palawaks."

"Noh, wängimajas mõis sul muidugi jahedam olla," wastas Malle.

"Sina terawa otsaga okas!" pahandas Gebe. "Pane tähele! Küll ja seda ka weel jeeft tunda saad."

Malle toetas labidale.

"Tunned ja muidu ka Breemenit?"

"Mina? Ohoo! Suurepärane linn!" Mlati tantis ja muusika. Seal teenitakse raha kui raba. Seal mõib lõbusasti elada."

"Siis mine Breemenisse," ütles Malle.

Ja ruttu leppides kirjeldas Gebe linna ilu. Ta kirjutas selle maatüdruku ees paksult wärwi juure ja ei unustanud ka ise oma isikut esile tõstmast.

Malle kuulas ta sõnu kui muinasjuttu, kuni Wöbke aiateed mööda lähenes.

"Palusin Mallett juua," wabandas Gebe. "Olea janune, Wöbke — Wöbke Dierks!"

"Seal kaewus on wett küll," tähendas Wöbke. "Siigutage käsi. Westelda ja aega wiita walge päewa ajal ei ole sin komboks."

Malle kaewas üffinda edasi, wastutahtmist, halwasti, hooletult. Ta ei tahtnud siin töötada, nii mitte. Jah, kui ta juba Breemenis oli tööl, mis ta enesele ise walinud, see pidi lendama!

Jälle lastis ta käd wajuda.

Tore päew! Kuidas liblitad lehwifid! Seal üks paar, filmad tiibadel. Kewade oli — kewade!

"Malle!"

Tasane oli see hääle, aga Malle tundis seda häält. Nagu mefklaseft nõelatud, kähwas ta ümber.

Gilmer Nedderbrink seisis aia taga, seal, kus puhkewad sirelid teda warjafid.

"Malle, ma piilusin fta. Kogu õõ ei saanud ma filma finni. Itka ribin sinu peale mõtlema. Ma ei saa sest üle, ei saa üle —"

"Mis ja tahad minust?"

"Minult näha, kuidas su käsi käib, Malle. Minult julle ütelda, et ma find armastan, itka ja alati. Ja et, kui sa siin neetud talus ei jaksja wälja kannatada, mina find tahan aidata. Sumala eest, Malle. Minu peale mõid ja loota ja julge olla."

"No waata, waata! Ja minu oma filmad wiist enam hästi ei näe. Kus ja siis olid, kui minu peale jahiti peeti, neli ühe wastu?"

"Malle — ja tahtsid ju fonsse joosta!"

"Ja siis pidiid fina minu päästma — mõi nii!"

Gilmer waatas rahutult efiti maja poole ja siis põllule, kus Gebe töötas.

"Tule õhul soosse, Malle, kase pöösa juure Geshje maja taha. Siin ei mõi me üksteisega ju rääkida."

"Ei tea, mis mul sinuga oleks rääkida."

"Malle! Kas ja siis minust midagi ei küfi?"

Malle lastis pöidla ja sõrmega nipst.

"Mitte niipalju, kui sõrme ja pöidla wahela mahub."

"See pole tõft!" pahandas Gilmer. "Died ainult oksjoni pärast pahane. Aga mis mõin ma isa wastu? Teiseldi ei mõi seal parata. Sellepärast ei loobu ma sinust weel ometi. Ja tean, ega ja nii külm ei olegi, kui teed. Seeft oled ja tuld täis. Tahan find kaitsta, Malle. Peale ita ei ole kedagi, keda ma sinu suhtes lardafsin."

Malle pööras pead.

"Gerd Clüver tuleb!"

Silmpilk kadus Gilmer aia tagant ja jooksis, ennast küüru tõmmates, üle filla.

Pilkawa naeruga waatas Malle talle järele. Ta teadis, et Gerd Clüver nüüd warsti Scharmbekki jõudis.

Päew mööduis pikkamisi. Gebe arwas, ta oleks mõinud olla üfina lõbus, kui see wana mõid, see Wöbke, alati teda ja seda wäikeft tüdrukut ei oleks walwanud ja neid tõble sunninud.

Malle pidi kaewama ja kaewama. Lapsma ja loomi toltma Wöbke teda ei saatnud. Seft les teadis, kas ses tigidas lapses ei elanud kuralikud jõud. Ja kel punane weri on, saab fergesti nõitunud. Ettewaatlikult tegi ta kriidiga

risti kätseleanda läwale ja palus sellejuures kolum korda Meie-Jsa-palwet.

Natuke aega enne widewikku tuli Gerd hobusega ja kahe lehmaga.

Järgmisel päewal jäi ta koju. Ja siis õppis Gede eimest korda elus, mis tähendab töö. Puhkust ei olnud, ja mitte kella näitaja ei mõõtnud aega, waid üksinda päike, mis loobudes päewawalguse laialt soopinnalt koristas. Kõik kehakäikmed tegid temale walu ja ta kirus südames, et oli siia tulnud.

Malle selle wastu kaewas ka täna äärmiselt pikkamisi. Ta oli leidnud, et Wöbke teda ei rututanud, niikaua kui ta käsi täitsa ei lastnud seista. Müüd tegi see talle nalja, neid nii pikkamisi kui wähegi wõimalik liigutada, tige da uubishimuga piiludes, millal wiimaks ometi see kummaline wanaeit kannatuse kaotab.

Uga Wöbke sai alles siis kurjaks, kui ta Mallet nägi unsi lehma aia wähest silmitsewat ja kowawat. Jämedalt kiskus ta tüdrukut tagasi.

„Et sa omad sõrmed neist kaugele jätab, siina hirmutis!“

Ta oli kohe igale puulatile, mis lehmalanta elumajast lahutasid, paksu walge kriidiristi tõmmanud.

Malle tähendas neile tuntud märkidele. „Keda sa siis dieiti kardad?“ küsis ta. „Siia talle ei tule ju leegi.“

Ta waatas Wöbkele näiku ja aimas, et need kardetawad ristid tema kohta käisid. Ta tõmbas käed rusikasse.

„Sa rumal Wöbke! — Kui mina seda oskaksin! Seda nõidumist. Küll ma teile siis näitaksin!“

* * *

Wähemal pühapäewal, kus Gerd ühes Gedega oli läinud Quellhorni kõrtsi juure, wõttis Wöbke riinlist piibli ja andis Mallele.

„Täna wõib seda lugeda, tüdruk. See toob sulle head mõtted. Uga waata, et sa lehti ei kärista ega mäari. Sellest piiblist leidis juba mu õnnis ema lohutust.“

Malle, kes Janseni talust, kus rahwast palju, siia Gerdi üksikusse talle sattunud, tundis wäljakannatamata igawust ja leidis lugemise olewat ikka weel meeltlahutawama Wöbke manitsuste kuulmisest. Nimelt uus testament meelitas teda wähe. Sellest teadis ta midagi leeripetuseajast, mis ta Klafs Nedderbrinki seltsis Rahukülas õige pealiskaudselt kaasa teinud. Wäenlast armastada ja kurja heaga tasuda polnud tema asi.

Uga wanas testamendis kütestas teda Tobiase raamat. Seda luges ta peaaegu jama

ärewalt kui neid kollaseid kauste, mida ta armastas Gewa Janseni tagasi üle lüüa. Kui ta Nagueli tütre loo juure jõudis, kelle wiimse kui kofilase kuri waim Usmodi ära tappis, siis tõstis ta üllatatumt pea üles. Kas asus ka Janseni talus sellane kuri waim? — Mafatütre kofilased igatahes leidsid alati hirmsa otja. Klafs Nissen oli üle wee kadunud, Gemmo Glüwari oli ta oma wend meifikus soos maha löönud. Hinnerk Pubogel oli wähemast kellegi teise kofinud!

Malle sirutas ennast. Ta nägi, et Wöbke lauluraamatu juures oli magama uinunud.

Ruttu pani ta piibli kinni ja jooksis üle Wäumme silla soosje. Kõige waikselt üksteid pugest ta. Mälestus pahast tunnist, mil ta seotuna oli olnud Nedderbrinki pärnapuu küljes, tegi talle wõimatult Jünshauseni elanikkudele silma waadata.

Uga tundisid kestwa rännaku järele tuli ta Glüwari talu tagasi. Kuhu olekski ta pidanud minema? —

Päewad möödufid.

Tangusuppi anti Glüwari talus hommikul, lõunal ja õhtul, tatrangu pudruna ja koogina, pisut wiletjat ruffileiba, pisut kartuleid ja wahelduseks ka pisut pekli. Gede Mengers nägi juba õhjelgi tangudest und. Ta süda läks halwaks, kui ta neid aina nuusutas. Ja selle juures raske töö! Ta oleks heameelega plehtu pannud, kui aga oleks julenud. Uga ta kartis Gerdi wiha. Ja nõnda kannatas ta wälja selles nõjutud külas, kus tema ja ta peremees elasid maailmast lahust weel enam kui mõnes kloostris.

Ühel õhtul ei istunud Gerd oma piibuga mitte kolde ette, waid läks wälja ukse ette wadades, üksi olla, mis teda wangipõlwest saadid mõnikord waldas.

Päike oli juba tüti aja eest soo ääre taha kadunud. Tema pikk purpurijaba kahwatas kõrgelise wa kuu paistel. Üksikud tähed willkufid pilwetumas taewas ja kangel soo kohal tantsid kuuneid oma lehwimates hõbeloorides hääletumalt.

Gerd seisis leiwaahju juures kuuskede warjus ja waatas oma põllule, millele kuuwalgus jadedewaid niite kudus.

Uued weoloomad olid roostetanud atra läbi raske maa wedanud. Ta oli walmis seemet wastu wõtma, ainult hiinaküwatud suiwilja. Uga aastasadaae jooksul koondunud jõud, mis mustas soopinnas uinub, töötas sellegipärast head lõikust. Täidetud kuldteradega, seisid koid põllu ääres. Niipea kui päike hommi-
tul tõusis, külas Gerd seemne muhedasse

mulda. Loojarõõm peitus temas, walitsejarõõm, pinda sundida talle wilja kandma, oma pinda, kust ta ennast mitte ei lastnud eemale ajada, ei, ei iialgi! Wahest jõudis ta sel kewadel Gebe selfis isegi turbaid lõigata. Turwas tõi raha, tõi protsendid kapitalile, mille ta Scharmbekis Jsidor Löwensteinilt pidi laenama.

Reset unistamist jät ta kuulama.

Tema teraw kõrw, mis harjunud oli walfuses terawasti kuulutama, oli mingisuguse hääle kinni püüdnud. Mitte kuuse otsas pesitewate õõkullide tiimaldõõ ei olnud see, kugi mitte kõwem kui õõkullide ja nahkhiirte tiimaldõõ.

Ta pidas hinge kinni ja wahtis kuuwalgusele.

Kangel, seal, kus ta põld uttu kadus, kus wiimne wiljakott seisis, liikus midagi walges udus maapinnal. Üks must pea, kaks musta pead kerksid piimataolisest weest.

Gerd taipas kohe.

Maja ja põllu wahel seisis rida põldmuraja kasepõõsaid. Kui ta küllalt kiire oli, wõis ta rõõwliitel, keda raske kott takistas, tee ära lõigata.

Ennast küüru tõmmates, ruttas ta edasi katwat seinääärt mööda. Wargad olid julgeks jaanud sügawast walfusest, wiimse kotti kui fergema saagi puutumata jätnud ja järguise, maja lähemal seiswa kotti juure piilunud. Weel polnud nad teda saanud selga wõtta, kui Gerd nagu maapõuest wälja kaswades nende ees seisis, oma laia foguga neile nende taganemisteed Wümmesilla juure kinni panes.

„Etse näe! Kas jaksate seda ka üksi, poisid? Wõi pean ma teid sellejuures aitama?“

Chmatades lastid tõmmud poisid kotti kulduda ja langesid põlwili. Need po'itud kellegi wargad ega rõõwliid, ainult waesed kelmid, araks tehtud wõitluses walgetwerd sooelanitkudega, kes hirmsad olid, kui oma tuhande waewaga haritud maalt wõidetud saaki kaitsefid. Nii mõnigi tõmmu pois, kes oli läinud milewat sinti warastama, ei olnud enam teed tagasi leidnud oma kodusele mullaonni.

„Ärge tehke midagi, Gerd Clüver! Suur, rikas Gerd Clüver, ärge tehke midagi waesele taterlasele,“ palusid nad. „Tahsime ainult — arwastime ju ainult —“

Selle juures piilusid nad oma rahulute mustade hiirefilmadega pahemale ja paremale poole wõimaluse järele sellest suurest laiaist mehest mööda lipjata, kuld ei julenud. Mis Gerdi käsi sintse pluust all kändis, wõis olla nuga, aga ka asi, mis kuule pillub, mis järele jooksewad isegi kõige kiiremale jooksjale. Neil walgetwerd inimestel olid seesugused põrgu-

wälised tapariistad ja neid tarwitaksid nad halastamata.

„Seiske, kus seisate,“ ütles Gerd. „On kasulik, et kord üksteisega saame mõistliku sõna wahetada. Wiljajalwe tulewad rotid, seal pole parata. Ja soos olete teie rotid. Siitamaani on mu wiljajalw tühi olnud. Braegu on seal ainult mõni terafene — ja siin olete teie koit ka.“

Tõmmud mehed tõmbasid huuled arale naeratusete. Kui keegi nalja teeb, siis ei tiku ta kellegi elu kallale.

„Rotid tahawad süüa,“ jalkas Gerd. „Nii see on. Kui ma teie tapaksin, siis oleks mul sellest wähe kasu, sest et teie asemel kümme teist tuleks. Kas teil ei ole mõni juht wõi pealik, kelle sõna teie kuulete ja kellega wõiks lepingu teha?“

„Suur, wägem Gerd Clüver, mis leping see on, mis ja oma julastega tahaksid teha? Meil on keegi, kelle sõna me kuuleme, ja temale ütleme meie, mis sina käsid, ja ta teeb seda — sellepärast, et sa meie waeste peate halastad.“

„Potis olewast ruffist ei wõi ma teile midagi ära anda,“ seletas Gerd. „Sest see on minu tulewane saak ja lõikus. Aga sellest, mis mu külwist kaswab, annan ma teile kümnenda osa, kõigest, mis mu talus kaswab ja elab, ja selle koit wiin ma salamahiti teile kindlasse kohta. Tasuks selle eest peate mulle töötama, et kõigest, mis minu oma on, eemale jätate oma jõrmed. Kas saite minust aru?“

Tõmmude meeste kitsad silmad olid peaegu ümmargusteks muutunud ja nende libedad keeled helkaks wait jäänud üllatuselt. Aga nüüd purtskatsid sõnad nende suust.

„Dannistatud olgu sina, tark, suur Gerd Clüver! Sada aastat pead sa elama oma talus! Ja päite ning wiim tulgu alati õigel ajal sinu põllule! Nagu sa targem ja õiglasem oled oma wendadest, nii pead sa kaswama neist üle suuremaks. Me tahame sinu teate aus pealikule teada anda. Sina aga wõid oma pea rahulikult padjale panna. Ütski meist ei puutu seda, mis sinu oma on. Me peame elama, oled ta ütelnud, tark Gerd Clüver. Ja et asunikud meist ära wõtnud on põllumaa, tarjamaa ja jahimaa ja meile midagi ei ole jätnud, siis peame elama sellest, mis asunikudel on. Aga meie oleme tänulikud heateo eest, küll sa näed! Kui sina meile sõna pead, siis peame meie sõna ka sulle!“

„Noh, siis kaduge nüüd!“

Rahinata, nagu oleksid nad olnud udu osad, mis metfikut sood kattis, kadusid taterlased,

hahitudes uttu, muutudes nägematuks, nagu oleksid nad õhusse kadunud. —

* * *

Wöbke oli Malle kaemu juure saanud. Ja nüüd nägi Malle Gerdi äkki kuusteke warjust efile kerkiwat, nägi teda pöösaste warjus põllule jookswat. Ta kaugele nägijad filmad märkasid muste warje udus. Nüüd pani ta taldetud ämbrid käest ja kuuldas himulalt.

Taterlased!

Rus taterlased soos ilmusid, seal sadas sõimu, seal oli liisa ja kära, piitsahoop, püstihaue, tüli ja wõitlust. Wiimaks ometi kära ja elu siin üfkinduses magawas talus! Oi, kuidas ta wõis möllata, see äkiline Gerd Clüver, kes oma koera maha löi, sest et ta tema sõna ei kuulnud! Aga ei olnud kuulda läbi öö ainustki tiljatuft, sõimu ega kurtmist. Kolm warju, kelle kontuurid udus segased olid, ei maelnud üksteisega, näisid endid waewalt liigutawat.

Siis kadusid uttu wähemad, liikumamad. Piip suus, rahulikul sammul läheneb peremehe tugew kaju põllu äärt mööda, weel tugewamana paistes udus, mis kõiki aaju suurendas.

Pettunult wõttis Malle ämbrid jälle kätte.

Järgmisel hommikul lajas Jünshausenis talust tallu, nii waljusti, et see ijegi Clüveri tallu kostis: Nad olid Bollmeritelt pesu pleefimast warastanud, Dühlmeierilt kitse, M. dderbrintilt kaks sinki.

Gerd aga kõndis pikil sammul üle põllu ja külwas seemet, mis nagu kullawihm päikese käes sädeles. Kõik põllu ääres seiswad wiljakotid olid puutumata.

Malle imestas üliwäga. Ja Eede ütles lõunalauas:

„Clüver, inimene! Oli sinul aga oma wiljakottidega taterlaste fissetungimisel õnne!“

Gerd kehitas naeratades õlgu.

„Kuidas keegi määrab, nii ta sõidab!“

Aga igawus wahetpidamata rahust rõhus Malle raskesti. Kui rumalaks ja oslamatuks ta ennast ka tegi, Wöbke ei paistnud seda uskawat. Ummutamata kannatuslega juhatas ta teda. See oli alandaw, see oli alandaw, see oli wäljakannatamata!

Siimestel päewadel oli Eede jutt Malle pisut lõhustanud. Aga ta oli soo laps, sügaw, waitiw, täis lahendamata saladusi nagu temagi. Warsti kärsutas ta nina tema sinna korjatud naljadele. Ja hoopis paha näis temale olewat see, et see kahwatu, kelm inimene teda hakkas hummaliselt kiirgawate filmadega wahlima, jellastega, nagu teda mõnda aega kõik poisid

soos wahitiid. Malle teadis küllalt, mis nad temast tahtsid. Tüdruk ei kaswa Jünshausenis teiste wahel ifata ja emata mitte üles, ilma et teadwaks saaks. Aga see armastuse-elu oli talle läge. Temal oli sellega tõsi taga, mis ta Hilmer Redderbrintile oli ülelnud: ta ootas kuningapoega.

Tema uue peremehe filmis küll niisugust sädelemist ei olnud. Külmad ja selged kui sinine klaas olid nad näha, kui nad Malle kord juhustlikult riipasid. Gerd Clüverile oli ta nagu ta lehmad, ta hobune ja wangsulane ainult tööjõud talus.

Do, aga tema ei töötanud! Selleks ei saadnud keegi asunit Malle Hendersenti, et ta tema heaks pidi ausat tööd tegema!

Ta pani oad, mida tal maha panna kästi, warjaste kartulite wahele, ja külwas sibulad sinna, kus pidid kaswama herved. Pidi ta seemne jälle wälja kiskuma, siis oli hommik läinud ja peener mola. Nii aed ei kosunud.

Aga Wöbke ei kaewanud tema peale Gerdile mitte. Ta kartis Gerdi wiha mõõdutust. Veel enam kartis ta Malle.

Seni olid lehmad ja hobune kosunud. Nus emis oli ijegi kümme porsast toonud. Aga kui Malle ärritati — kes wõis teada, mis sündis? Kas ei olnud see tüdruk hiljuti wälja soos ise oma warjuga tantsinud? Ja mis ta soistas tühjusse, kui õhtul päikese loode ajal kafeännul istus, mitte kangel ema Geshe jõe-
dast sihtulest? —

Ei, Wöbke parem selle risti üle ei nuri-
senud, mis Jumal temale oli peale pannud. Tal oli weel raskemaid tagawaraks.

Kord juhtus Gerd sinna juure, kui Wöbke põlwili maas lapsataimi istutas. Malle seis-
is seal juures ja holdis laifalt taimetorni
Gerd jäi seisma,

„See on sulle raske, Wöbke, ja ei sobi
sinu aastatega. Miks ei jäta sa seda Malle
hoolde?“

„Tema ei tea seda weel,“ wabandas
Wöbke. „Siis on mul ainult weel enam tüli,
kui selle tema hoolde jätan.“

„Nii,“ ütles Gerd ja waatas Mallele,
„tema ei tea seda weel?“

„Ta taipab wäga pikilamisi, Gerd.“

Gerd filmisef ikka weel Malle. Ta ei
uskunud tüdruku rumalust, kas oskas nii hästi
tabada inimete hinges kõige õrnamat kohta,
nagu ta seda koju tules oli tunda saanud.

Malle wastas waatele wäljakutsuwa pil-
lega.

„Jah, ma taipan raskesti, Wöbke peab
seda teadma.“

Viisema jututa läks Gerd mööda. Võib olla, et ta lord Wöbke kaswatuswiisi pidi parandama.

Kasjad kaswafid nüüd peenardel juba siigesti nagu rügement sõdureid ja hernerid pistid oma lehed mustast mullast välja. Juurwiljad ja nairid tärkafid rõõmsasti. Esmine lewade-tung, õrn ja muntlik, ometi täis suweloostust, kattis kogu pinna aia kõdunenud lattide wahel. Ja Wöbke jalutas uhlesti oma waewa wiljale alla waadates tärkawate taimede wahel ringi ning tundis juba nüüd tulewase saagi üle head meelt.

Täna oli pesupäew.

Nööril lehwifid püüesid pluuftid, mis sirgelt Gerdi õigabel seisid ja millesse Gebe kadus. Ka üks Malle uus kleit, Wöbke õmmeldud selle asemele, mis wäitfeks jäänud, peitus pesutünas. Wanal tüdrukul oli lõpmatu palju askeldamist.

Kui taewas, mis esiti wihwaga ahwarda-nud, seisus, pööras ta Malle poole.

„Jookse ja lahe emis pörsastega välja!“

Malle wöttis käed seewiwahust välja ja läks sigade lauta. Kui ta emise ta pörsastega välja ajas, tuli talle uus mõte. Oi, see tooks etu selle talu tapwaste igawusse! See ometi ajas lord selle kannatliku wanaeide wihale!

Ja selle asemel, et siju õue ajada, kus tore sõnnikuhunik neid tuhnama ja wäherdama meelitab, awas Malle hoolikalt kinnipandud aiawärawa. Ta tõi weel teisegi pooleaastase sea kaasa. Ja kui mõned kanad soodfat wõimalust tahtsid kasutada, lastis ta needki aeda.

Siis läks ta wariserliku näoga tagasi pesutüna juure ja rõõm fardalainud karutüki üle pani isegi ta käed färmemini kätima.

Kui warjud pikaks menifid, küüts Wöbke, selle pea fergefti kõik unustas, kohkudes:

„Kas on sead kõik jälle laudas?“

Malle segas hoolikalt pesu katlas:

„Ei ole weel.“

Wöbke ise jookfiks välja.

Ja nüüd wiimaks oli Mallel rõõm kuulda walu- ja wihakarjatust, mida ta oli igatsenud.

„Malle! Malle! — Mis ja oled teinud, fina paha tüdruk! — Minu aed! Oh mu peen aed!“ Piirard jookfid Wöbkel üle põskede alla. „See on nüüd täiesti mofas!“

Sead oiid teinud põhjaliku töö. Ülestuh-nitud pehmed peenrad, kattifistud kapsataimed, teele paisatud nairi- ja porganditaimed, ja hernerste asemel aegutafid ainult weel sügawad augud.

Malle astus ufje ette.

„Jah, kas ja siis ise mul ei käftinud siju wälja lasta?“

„Ega's ometi aeda! Ega's ometi minu ilu-fašfe aeda!“

„Jah, siis ei saanud ma seft küll dieti aru.“

Mad ei oinud Gerdi kodutulekut näinud. Ükft seisifis ta nende taga.

„Millest ei saanud ja dieti aru?“

Wöbke osutas häwitufjele. Nuufjudeš ei saanud ta rääkida.

Gerd nägi Malle kahjurõõmsalt läikiwald filmi. Pähemal selundil tundis Malle tema kätt nii raskesti oma kõrwa juures, et tal het-kefs kuulmine ja nägemine kadus. Walus kriifates tormas ta Gerdi kallale.

„Geda ei ole isegi Medderbrink julenud!“

Gerd kahmas ta käerannetest kinni ja surus ta põswili. Kuidas tüdruk ta rabeles ja wään-les, tema pihtide wahelt ta ei pääsnud. Ja kui ta taltfutamata troifiwuses wähemalt oma filmad tahtis üles tema poole tõsta, siis mär-kas ta Gerdi muudu nii jahedates filmades jädet, mis teda ajas ehmuades ruttu filmi maha lööma, wõidetud wiha jõust, mis suurem oli tema wihast.

„Paigal seija. Muudu saad weel ühe. — Ara wingu, Wöbke. Nüüd panen ma tüdrukule ruttu taibu pähe. — Tõuse üles, Malle. Kõhe teed jälle heaks, mis oled paha teinud. Gebe, aja sead lauta ja too labidas, reha ja latern. Nii.“

Ta pistis Mallele labida kätte.

„Nüüd hakka liikuma. Mina jään sinu juure seisma. Ja ei raasu leiba ega filmatäit und pea ja saama enne, kui kõik jälle korras on. — Nüüd hakka peale!“

Meeletu wiha tuhnis Malleš, taltfutamata iha — labidat ja reha maha wifata ja ka en-nast troifiwas wastupanus. Aga ta et julenud.

Kuigi ta filmad maas hoidis, ometi tun-dis ta Gerdi filmi oma peal. Ta nägi teda, kuidas ta temale järele tormas oma tu'leku-päewal ja kuidas ta oli maha löönud oma toera. Tema näoilme oli talle meele jäänud, nagu päikse hele pilt ennast filma põletab, ja efmest lorda elus tundis ta ühe inimese ees hirmu.

Hirmus, häbistaw tunne! Ta kiristas ham-baid, katsus wastu hakata. Aga Gerdi käs-kiwad filmad ei lastnud teda lahti. Riipea kui ta katsus hinge tõmmata, kihutas teda „Gwaft!“ nagu piitfahonp tööle. Nii tihiti kui ta katsus töö enesele fergeks teha, hüüdis Gerd waljusti: „See ei kõlba. Weel lord. Tee paremini!“

Nii tegi ta, füdames oma sõnakulmise üle wihast wahutades, rifutud peenrad fildaks, istutas wäljafistud taimed jälle kohale ja afendas kattifste asemale uued, täitfif augud hernerste wahel, pani hernerid maha ja rehifes ka kõik teed jälle puhtaks. (Särqneb).

Andrikson.

Läti kirjanik R. Blaumann.

„Üks peremees soovib Teiga rääkida, krahviherra.“

„Kes ta on?“

„Klautseni talust.“

„Hea küll. Ma tulen... Mida ta tahab?“

„Ma ei tea, krahviherra. Ta ei ütle seda.“

„Hea küll.“

Sirge teener kadus tasa kabinetist ja krahw jätkas veel tükk aega oma ajalehelektüüri. Siis krabises leht ja ta tõusis üles. Kahwatu palawusest, astus ta kõrge akna alla, mille markiis sügavasti alla oli lastud, ja awas selle weidi! Ahjupalawus lõi talle wäljast wastu. „Hirmus,“ sosistas ta, ruttu akent jälle kinni pannes ja kalli baromeetri poole pöörates, mis juba nädalaid jonnakalt „kuiw“ näitas, ka nüüd mitte lootust! Krahw tõmbas näo wiltu ja astus aeglaste sammudega lauakese juure, mille mustal marmorplatel laias hõbekausis sifoonipudel kesk läbipaistwaid jäätükke seisis. Sisisedes woolas külm selters lihwitud klaasi ja krahw jõi.

Siis astus ta söögituppa.

Lossis polnud iserälist wastuwõtte-ruumi talupoegadele, ja nendega kõneldi sellepärast korridoris. Nii olid teinud isa ja wanaisa, nii tegi ka praegune omanik. Ta tuli küll pealinnast, maa peenete kommete üliskoolist, ja talle oli algul wastumeelt poole ja tundide kaupa korridoris tõmbeõhus seista, tüdrukutest, teenrist ja köögitüdrukust pealt kuulatud, peremeestega juttu ajada. Kuid söögituppa, kuhu ta talupojad kutsunud, jätsid nad nii kange määrsaabaste ja niiskete riiete lõhna, et ta isa ja wanaisa kombe juure tagasi pööras. Nii tahtis ta ka seekord korridori astuda, kui talle meele tuli, et Klautseni peremees tema intelligentsete rentnikkude sekka kuulus. See wõis juba määrsaabaste lõhnast emantsipeerunud olla. Krahw wajutas kellanuppu, mille järele jällegi sirge teener ilmus.

„Too ta siia, söögituppa,“ käskis ta.

„Jah, krahviherra,“ wastas teener, kummardas kergesti ja lahkus.

Krahw astus söögilaua taha. Mehel wõisid siiski määrsaapad olla ja sel puhul tähendas neljasammuline kaugus palju. Pealegi ei lasknud ta wäheses haridusega inimestel kätt suudelda. Laud oli nii siis käesuudluse tumm protest, kui peremehel takti küllalt oli, et seda märgata. Korridoris pani krahw harilikult käed selja peale, öeldes seal juures sõbralikult: „pole tarwis, pole tarwis.“ Kuid tal oli selle juures halb tundmus ja ta raskendas sellepärast wõimaluse järele sarnaste stseenide ettetulekut.

Wähe aja pärast awanes uks ja talupojalikult, aga wiisakalt riietatud mees astus sisse ja seisatas just ukse kõrwal.

„Tere, armuline krahviherra.“

„Tere.“

Terwitus kõlas alandlikult, wastus sõbralikult. Herra ja rentnik waatasid üksteisele otsa. Krahw nägi pruuniks põlenud, ümarikku, ilusat talupojanägu, millest paistsid jõud ja rahulolew eneseteadwus, peremees nägi peeneid, kahwatuid jooni, suuri, sõbralikke silmi ja energilist suud.

„Te olete Klautseni peremees Andrikson?“ ütles krahw.

„Jah, armuline krahviherra.“

„Rõõmustab Teid näha, Andrikson. Olen Teist juba kuulnud. Te olete tubli, usin peremees.“

Andrikson kohmetas ja pomises midagi. Siis ütles ta: „Peab töötama, armuline krahviherra, muidu asi ei edene.“

„Jah, pole kerge,“ wastas krahw. „On raske aeg, nii suurtele, kui wäikesetele põllumeestele... Juhatate juba kaua Klautseni talu?“

„Mu isa suri kahe aasta eest, armuline krahviherra.“

„Noh, siis on Teil aega küllalt olnud, et temalt talupidamist põhjalikult õppida. Kuidas käsi käib!“

„Armuline krahviherra ehk loobuwad wastusest sellele küsimusele.“

„Mispärast?“

„Sest et ma tänamata olla... end näidata ei taha. Armuline krahviherra alandasid kewadel renti siis ei tohi Teie ees halwa lõikuslootuse üle kaebust tõsta.“

„Kas Teie põllud siis halwad on, Andrikson?“

„Wihma pole, armuline krahviherra. Ja pealegi... mul on peaaegu ainult muldmaa.“

„Soo.. Kuid põllud wõiwad ehk veel kosuda. Meil on nii kuiw ja kuum ilm olnud, et iga päew äike tulla wõib. Täna ta küll enam ei tule,“ lisis ta naeratades juure, sest talle tuli baromeeter meele.

„Kasu toob wihm küll, kuid kahju ta heaks teha ei suuda, armuline herra.“

„Kardan seda peaaegu ka. See on paha, Andrikson... Jah... Aga Te ütlete, et Te tulnud pole, et halwa lõikuslootuse üle kaewata, siis tõi Teid muu asi minu juure. Mis on Teie palwe, armas Andrikson?“

„Armuline herra..“ ütles peremees peatas aga ja wahetas uuesti wärwi.

„Kõnelege waid julgelt, Andrikson. Olen oma peremeestele juba näidanud, et ma neile head soowin. Teie aga, olles mehe poeg, keda mu isa oma parimate inimeste sekka, arwas, wõite kindel olla mu iseäralise toetuse peale. See tähendab, kui Te seda wajate. Mõtlen, et Te oma isale sarnanete. Teie wälimus wähemalt kõneleb selle poolt. Mis Teil on? Rääkige kartmata.“

Peremees oli pahema käe sõrmed rusikasse tõmmanud ja hõõrus seda mehaaniliselt parema käe selga wastu.

„Armuline krahviherra,“ alustas ta, „see pole kaebus, mis mind Teie juure toob, ja siiski on ta seda. Pean Teie metsaülema peale kaebama.“

„Metsaülema peale? Mis on siis see...? On ta Teile midagi keelanud, mis Te wajate?“

„Ta ähwardab mind kohtu kätte anda?“

„Ohoo! Mispärast siis?“

„Sest et ma seaduswastaselt tammi raiunud olla.“

Krahwi seisak muutus weidi sirgemaks.

„Mis? Mis?“ küsis ta. Te olete tammi raiunud? Kuidas ta selle tõenduse peale tuleb? Kas Te siis neid raiusite?“

„Jah, armuline krahviherra. Kuid mitte seaduswastaselt.“

„Kuulge, kuulge. Andrikson! Kus Te siis tammi raiusite?“

„Kus mujal, kui omal piiril.“

Krahw sihtis heledad silmad talupoja peale ja waatas talle hetkeks läbitungiwalt näkku.

„Omali piiril?“ Ja siis ütlete Teie, et see seaduswastaselt sündinud pole?“ ütles ta aegaselt. „Te tunnete ometi oma kontrakti? Teie kontraktis pole ainuski punkt, mis Teile lubab kepipaksu paju ilma mõisa loata maha raiuda. Tamme-dest pole juttugi. Kui Te raiunud olete, siis eksisite seaduse wastu.“

„Armuline krahviherra, nii näib. Kuid kui Te mulle lubate asja selgitada... siis... siis... paistab ta Teile kindlasti teisiti.“

Kerge wari heitus krahwi näole.

Hingestatud puhtaimaist kawatsusist, oli ta ametniku karjäärast loobunud ja maale tulnud, et oma sawawiiekümne peremehele eeskujul, nõuandja, aitaja, kaitsja olla. Ta isa oli haiguse tõttu aastaid talw talwe järele lõunapoolsetes kuurortides wiibinud, mõisa walitsemist wähe tunde ka sugulase hooleks jättes. Mis see oma waljusega talupoegade wastu patustanud, seda tahtis krahw heaks teha. Ta polnud hoiatawaid häälil kuulunud, mis kirjeldasid talle Baltleserni talupoegi isemeelsetena, jonnakatenä ja hellitatuina wana waimuliku pikameelse helduse tagajärjel. Ta oli mõelnud paraabli peale päikesest ja tormist ja oli wõidurõõmsalt Baltleserni lossi tulnud. Nüüd nägi ta wõitlust algawat. Ei, ta oli juba alanud. Wähestel kuudel, mil ta oma päranduse üle wõtnud, olid juba mitmed inetud lood juhtunud. Talle anti wõltsitud rendikwiitung ja üks metsawaht oli altkäemaksu wõtnud. Peale selle oli üks wäike peremees koorma telliskiwe telliskiwiwõttest warastanud. Nüüd pidi ta heatahtlus awatawasti jälle proowile pandud saama.

„Kõnelge,“ ütles krahw lühikese waheaja järele, ilma sõbralikku tooni muutmata.

„Armuline krahviherra lubawad mulle pikemalt rääkida?“

„Kõnelge!“

„Pean armulisele herrale teoorjust meele tuletama. Kui see lõppes ja rent

sisse seati, oli Klautseni talul rohkem metsa ja wõsa kui põldu. See oli pea-aegu igalpool nii ja ei wõinud nii jääda. Sellepärast lubas kadunud armuline herra peremeestele metsi harwemaks raiuda ja põldusid suurendada. Igal kewadel wõidi teraswilja jaoks raiendikke põlluks muuta. Nii kestis kaua. Siis keelati see ära."

"Jah," ütles krahw. "See kui ka üksikute puude maharaiumine."

"Nii on, armuline herra. Kuid mu isa oli metsaraiumiste ajal maharaiumiseks määratud metsas tammed kaswama jätnud. Ma ei mäleta, et ta ainustki raiunud oleks, kuigi see lubatud oli. Olin tookord weel wäike poiss, kuid ma pole unustanud, mis ta tookord ütles. "Nad kaunistawad põldu," ütles ta suurtest tammedest. "Need peawad weel kaswama," arwas ta wäikese kohta. "Tuleb kord aeg, mil nad meile tarwis on. Siis on nad ilusti käepärast." Nii jäid kõik kaswama, ja mõnigi minu põldudest näeb sellepärast nagu tammemets wälja."

"Ja neist tammedest raiusiste mõned maha?"

"Neist, armuline krahwiherra. Tammed minu põldudel oleks ammugi puuks saagitud wõi muidu ära kasutatud, kui mu isa nende peale halastanud poleks. Palun mulle sellepärast andeks anda, kui julgen öelda, et ma... nii öelda... omad tammed Teie maal maha raiusin. Ma pärsin nad isalt."

Krahw nõjatas kergelt puhweti nurka wastu ja waljuse joon ta suu ümber muutus nähtawaks. Mistegi see inimene? Oli ta nii talupojalikult piiratud, et ta oma isa ammu iganenud õiguse täis usus enese kohta makswaks pidas, wõi oli see talupojalik kawalus, mis teda nii rääkida käskis? Mispärast oli ta just nüüd tammed raiunud? Kas polnud ta tahtnud kasutada Baltserni omanikude wahetust ja sellega paratamata seotud põldude ja metsa lödwamat jälwaaust?"

"Mispärast ei raiunud Teie puid weel mu isa ajal?" küsis krahw. "Ta teadis asjast. Mispärast tegite seda just nüüd?"

"Mul oli puid just nüüd waja, armuline krahwiherra."

"Milleks?"

"Tegin omaie wankri Riia sõitudeks ja kaks töowankrit"

"Te raiusite siis ainult niipalju, kui, kolmeks wankriks waja oli? Mis tehakse tammepuust sarnaste wankrite juures? Lauad wõetakse ju kuuskest?"

"Lauad on kuusepuust, armuline krahwiherra, kodaradjarummud peawad aga tamme — wõi jalakapuust olema."

"Soo. Te olete nendeks kolmeks wankriks wajaliku malerjaali maha raiunud?"

"Ärmline krahwiherra... pean Teile... on... on rohkem puid raiatud."

"Rohkem?"

Krahwi kahwatuise palgisse tõusis peen puna. Nii siis lihtne, häbematu metsawargus. Ja see inimene selle ausa näoga tema ees ei tahtnud tunnistada ja walelas sellepärast hästi wäljamõeldud muinasjuttu! Krahw läks oma kabinetti ja peremees kuulis, kuidas selters sifoonipudelid klaasi siseses. Kui krahw tagasi tuli, oli puna ta palgilt kadunud.

"Kuulge ometi, Andrikon, me oleme mõlemad mõistlikud mehed, mõlemad liig mõistlikud tempudeks. Tunnistage awameelselt, mis Te teinud olete. Ma tean, talupoeg waatab weel ikka metsa kui peremeheta wara peale. Te olete... Teil on kooliharidust, kuid wana Adam, see tähendab, wana waade on osalt Teiski. See waade on Teid tehtud ülekohtuks ahwatlenud. Ärge tehke seda minu silmis weel suuremaks, seda ilustada katsudes. Tunnistage aga, et Te tammed warastasite."

Oli, nagu poleks krahwi wiimane sõna mitte ainult sõna, waid sõna ja ka hoop korraga olnud. Nähtawa raksuga wiskas Andrikon pea tagasi ja ta nägu kahwatas.

"Ärmline herra," kogeles ta tüki aja järele, krahwile kindlasti silma waadates, "krahwiherra, see... see on sõna... mis ma... wastu ei wõi wõtta."

"Seal ei wõi ma aidata, armas Andrikson. Kõik tuleb õige nimega nimetada. Kui mitme rubla peale hindab metsaülem maharaiutuid puid?"

Andrikson waikis.

"Kolmesaja peale," ütles ta siis tasa ja lisas juure; "Kui asi kohtu ette läheb."

"Ah! Kolmsada! Noh, loodan, et ilma kohtuta läbi saame."

„Usun seda ka, armuline krahviherra.“

Krahw jäi mõtlema. Kuidas wõis ta seda asja kõige paremini lahendada? karistustaksi ta tarwitada ei tahtnud, peremees wõis siiski heas usus talitanud olla. Krahw oli nii palju soodsat wanast Andriksonist kuulnud, ja poeg nägi nii aus wälja. Kas mitte harilikultaksi tarwitamine sel puhul õige polnud? Sest liig pehme ei tahtnud ta ka näida — põhimõtte pärast.

„Noh, mis Te arwate, Andrikson, kuidas pean Teid karistama?“ küsis ta lõpuks ja lasi heledad silmad peremehe kujul puhata, kes kahe sügawa kort-suga silmakulmude wahel seisis.

„Armuline krahviherra on hea ja waatab asja peale, nagu ma seda kujutasin. Palun alandlikult krahwiherrat seda teha.“

„Seda ma ei wõi, seda ma ei wõi, Andrikson. Mõtelge ise. Kui Te ainult kolme wankri jaoks raiunud oleks! Kuid Te olete rohkem raiunud. Milleks Te seda tegite?“

Krahw ei pööranud silmi Andriksonilt ja see katsus asjatult mitte punastada. Ta waatas hetkeks maha ja ütles siis kindlal häälel:

„Armuline krahviherra peawad tött kuulma Tahtsin teisi puid maha müüa. Tegin seda salaja sellepärast, sest et mulle krahviherra iialgi lubanud poleks ainustki tüwe raiuda.“

„Soo . . . So, so! Kust teate seda nii kindlasti, Andrikson?“

„Lubage, armuline krahviherra, et wastuküsimuse teen; oleksite mulle raiumist lubanud?“

Krahw muutus närwiliseks. Ta oli ilusti wälja mõelnud, kuidas „lihtsate“ talupoegadega isalikult ümber käia, „haritute“ sõbralikult ja selle juures kindlasti oodatawat kommete puudust suurmeelselt unustada katsudes. Tegelikus elus muutus see aga raskeks. Ta tundis end omas mõisas grandseigneurina ja respektiwastastest tegudest aus haawatud. Teoorias asetab ta intelligentse aadlimehe intelligentse talupoja kõrwale, tegelikkuses kõnelesid aastasadasid wana uhkus ja sellest sündinud põlgus kõwemini kui mõistus. Ta tõmbas otsa kipra.

„Te ei kõnele minuga sündsalt, Andrikson,“ ütles ta walju toonil. „Mis

sündinud wõi mitte sündinud poleks, selle üle ei tarwitse waielda. Nüüd seisab asi ainult selles, mis on sündinud. Ärge sellest, palun, asjatute küsimustega eemale kalduge“. Ta ütles wiimased sõnad peaaegu ägedusega, mille põhjus oli osalt loomulik meelepaha Andriksoni ülespidamise üle, osalt tume tunne, et ta peremehele wist puid keelanud oleks.

„Palun armuliselt krahwiherralt wabandust, ma ei tahtnud sugugi krahwiherrat pahendada,“ ütles peremees. „Kuid ma pean ometi enese eest kõnelema. Metsaülem poleks mulle puid kätte juhatanud. Nii pidin nad salaja wõtma. See oli mu õigus. Pean seda ütlemä, pean selle juure jääma.“

„Te ei tunnista siis oma süüdi?“

„Armuline krahviherra, mis mu isa mulle hoidnud ja mulle pärandanud, on minu, nagu see Teile kuulub, mis õnnis krahviherra Teile kogus ja pärandas.“

See julge paralleel rööwis krahwilt lõpulikult kannatuse. Kiirete sammudega astus ta oma kabinetti, kawatsuses Andriksoniga sõnagi enam wahtetada, helistada ja teda teenri läbi ära minna lasta. Ta kaalus siiski järele, jõi jällegi pool klaasi seltersi ja otsis metsataksi. Ta tahtis tammede lihtsat hinda wälja arwata. Ta ei leidnud seda aga ja läks söögituppa tagasi.

Puude hind karistustaksi järele on kolmsada rubla. Te maksate mulle sada rubla, Andrikson,“ ütles ta lühidalt ja rahulikult.

Andrikson seisis kahwatult ja tummalt ja litsus ägedalt pahema käe sõrmi parema käe omadega.

„Armuline krahviherra peawad mind siis tõesti wargaks?“ ütles ta allasurutud wäriwaga hääles.

„Te kuulete ometi hinda!“ hüüdis krahw tagasihoitud wihaga. „Ma ei karista Teid wargana. Ma talitan Teiega kui ostjaga. Te ostate minult tammed!“

„Armuline krahviherra, kuidas wõin ma midagi osta, mis ma wõtnud olen. Embkumb, ma wõisin tammi maha raiuda, ja siis, pole mul midagi maksta, wõi ma ei tohtinud seda, ja siis olen ma waras.“

Krahw läks kaks korda söögitoas paremale ja kaks korda pahemale ja seisatas siis jälle puhweti ääres, haa-

ras oma pahema käe sirgete sõrmedega selle läikiwa, külma plate serwast kinni.

„Kuulge, Andrikson, nüüd pean Teiega nii rääkima, et mind mõistate. Ei wõi Teid nii rumalaks pidada, et Te ei mõista, mis Te teinud olete. Te asetate end minu suhtes meelega wäljamõeldud õiguse naiiwile seisukohale. Te teate wäga hästi, et Te isale tammede maharaiumise õigus ainult üheks korraks ja mitte alaliseks ei antud. Kui Te isa juhuse kasutamata mööda minna lasi, siis kaotas ta sellega ka osa. Õigustest, mis Teie peale üle läinud, ei wõi juttugi olla. Te olete seaduse wastu eksinud ja kui ma Teie tema kätte ei anna, siis wõlgnete selle eest ainuüksi minu headusele tänu!“

Andriksoni näos tuksatas midagi walgutaoliselt, ta pani käed kokku ja hõõrus pärke ägedalt wastamisi. Siis ütles ta sügawas ärewuses:

„Armuline krahwiherra ei aseta mind seaduse alla, kuid alandawad mind siiski. Tean küll, et seadus minu wastu on. See on kõikidele tehtud ja ei wõi täna nii ja homme nii olla. Ta peab siis minu wastu olema. Krahwiherra ei tarwitse aga minu wastu olla. Krahwiherra wõiwad selleks juhuseks ise seaduse teha. Olen ma süüdi wõi pole ma seda mitte krahwiherra silmis? Krahwiherra ütlewad, et ma seda olen. Armuline herra ei usu, mis ma jutustasin, muidu poleks mul midagi maksta. Mis pean ma tegema? Wõin ainult öelda, et mu isa aus mees oli ja et ma krossigi wõõrast wara pärandanud pole . . . ja . . . et ma tema jälgis käia tahan. Jah, krahwiherra, wõin Teile wanduda, et tött ütlesin. Teadsin, et warastan, aga ma uskusin ja usun praegu weel, et ma endalt warastasin. Sest ühelegi wõõrale — ei Teile ega teistele — ainult minule üksihoidis mu isa tammi, mis muidu ammugi tuhaks oleks põletatud!“

Krahw pöördus, astus akna juure ja waatas wälja punaselt hõõguwa peltargooniapeenra peale. On toon inimese hääles, mis, niipea kui ta heliseb, uskuma sunnib. Ses toonis oli Andrikson rääkinud. Krahw oli weendunud usus. Aga kas wõis ta seda tun-

nistada? Mis oleks Andriksoni karistamatuse tagajärjed? Teised peremehed häwitaks omad metsad ja, Andriksoni meele tuletades, nõuaks nad enestele samasugust headust. Krahwi silmade ette kerkis lõpmatu rida waidlusi ja seaduse wastu eksimisi. Wõi pidi ta talupojale andeks andma ja talt waikimist nõudma? Sarnane saladus ei sobinud tema uhkusega, pealegi oli ta karistuse suuruse juba nimetanud ja ta ei wõtnud heameelega sõna tagasi. Ei, ta ei wõinud tegu andestada. Ta pööras ruttu jälle ümber.

„Andrikson, Te maksate mulle nüüd wiiskümmend rubla. Ülejäänud wiiskümmend tootemulle kuue aasta pärast.“

Kuna ta seda ütles, mõtles krahw, et kuus aastat pikk aeg, mille kestel juba põhjusi wõib leida, et wiiskümmend rubla maha kustutada.

Andriksoni tugew kuju näis wäiksemaks muutuwat. Ta heitis krahwile surmani haawatu pilgu ja ütles surewal häälel:

„Krahwiherra, nii olen ja jään Teie silmis wargaks! Hea. Siis asetage mind ka seaduse alla. Need mõned sajad rublad ei tee mind kerjuseks. Mingi nad, kuhu nii mitmed teised sajad läinud. Loobun Teie headusest, krahwiherra.“

Krahw pigistas silmalaud weidi kokku, tõstis weidi pea ja waatas kõnelejale pilguga otsa, mis selgelt ütles:

„Ussike!“ Midagi ei tee inimest inimese wastu külmemaks kui jonnakalt tagasilükatud headus.

„Kuidas soowite, Andrikson, kuidas soowite,“ wastas ta ärilikult ja lahkus mõõdukate sammudega söögitoast. Mõtetes aga kordas ta Andriksoni sõnu: „Kuhu nii mitmed teised sajad läinud! Loobun Teie headusest, krahwiherra... Noh, küll ma näitan! . . .“

Krahw istus uuesti maha ja wõttis ajalehe kätte. Kuid ta ei leidnud sealt muud, kui sõnu: „Kuhu nii mitmed teised sajad läinud . . . Loobun Teie headusest, krahwiherra . . .“ Arewalt surus ta kellanööpi ja käskis sisseruttawale teenrile metsaülemat kutsuda.

(Järgneb.)

Kuidas uss wingerdas.

Ameerika-Saksa kirjanik Erwin Rosen.

Saltlake jaam. Pisike peatuskoht suurel Union-Pazifik-raudteel soolajärwekõrbe kaldal, ainult naeruwäärt wäike majakene, raudteejaam, kus iial piletid ei müüdud ega iial keegi reisija maha ei tulnud. Saltlake jaama olemisotstarwe seisis ainult suures weereserwuaaris, mida suur arteesia kaewpæwad ja ööd täidetuna hoidis. Seal pumbati wedurikatlasse pikaks sõiduks läbi soolajärwekõrbe weel kord wett, sest lähema 150 kilomeetri peal wett enam ei olnud.

Oli öö.

Minutilt täpselt lähenes ülemaakspressrõng kell 12.30; pressi kiunumine, ragisemine, hoigamine, ja rõng seisis. Konduktorid kargasid Pullmaniwagunitest wälja — wedurijuht õlitas ruttu telgi ja kurbliraudu — ahjukütja ronis ruttu tendrile ja kinnitas paksu weetoru reserwuaari awause külge.

Weduri hiiglalaternad walgustasid heledasti roopaid, mis nõõrõigelt edasi jooksid, nii et nad särasid ja wälkusid.

Kuid tee äär seisis pimedas. Seal umbes 20 meetrit wedurist, kükitasid kiwidel Billy ja tema sõber Joe. Argusilmadega walwasid nad ahjukütja ning wedurijuhi iga liigutust ning ootasid põksuwal põuel signaali ärasõiduks.

Siis, kõle, lühikene wile.

Ekspressrõng hakkas liikuma.

Kaks küürus kogu — kaks hüpet — pisut lohistamist, meeleheitlik kinnikahmamine, ülestõmbamine ja — Billy ning Joe seisis ähkides esimese waguni esimesel platwormil.

„Wäga hea,“ ütles rändaja Billy rahulolles naeratades „150 kilomeetrit on meil kindlad!“

„Rohkem,“ arwas Joe, „kui see kuidagi läheb. Suurepärane rõng — see ülemaasõitja!“

Pimedas kobasid mõlemad hulgused platwormiust. Kuid nad leidsid ainult sileda pinna, mitte aga ust, siis olid nad wäga rõõmsad. Nad olid sattunud pimedasse wagunisse. Nõnda nimetatakse Ameerika raudteedel postwagu-

nit, sest et sel on ainult külguksed, kuna ta eest ja tagast on „pime“, ilma ukseta, et raudteerööwliitele mitte wõimalust anda plattwormilt ukse kaudu wagunisse murda. Billy ja Joe olid nõnda muust rõngist wormilikult ära lõigatud ja ei tarwitsenud konduktoreid karta. Lähema jaamani wõisid nad olla julged.

Nad istusid külge külge kõrwal plattwormile ja pidasid wõrewarbadest krampplikult kinni. Ja rõng tormas edasi.

Õhurõhk madalast tendrist oli nii suur, et nad waewalt said silmi lahti hoida ja jääkülmal tuul neil õhukestest kuubedest läbi jooksis. Aur ja peen sõetolm katsid neid niiskuse ja muda uduwihmaga; wagun raputas neid nii, et iga silmapilk neid ähwardas maha paisata; teraw tõmbetuul piitsutas neid, kuni nende nägu ja käed walutasid, nagu oleks neid tuhandete nõeltega torgitud.

Aga nemad rõõmustasid. See oli nende maailm — igasuguses hädaohus laia maad mõõda rännata huupi, hullus juhtumistereas. Oistarbeta ja sihita. Kawal pimesikumäng jaamades, kardetaw sõit, tunne waid julguse abil ära wõita ruumi ja kaugust — see paistis neile olewat elamise-wäärt elu.

Sadanded ja tuhandes seesugused kummalised mehed kihutawad Ameerika lääne raudteel ja raudtee äärt mõõda sedawiisi edasi. Nad kerjawad. Tõõtawad ka siin ja seal. Mõned warastawad. Aga kõik on neile üks täis kõ'k, kui nad waid weerewal raudteel pikad wahed saawad edasi lennata. Nad on roobaste romantikud, . .

Weerandtund järgnes weerandtun- nile. Mehed eelmisel plattwormil olid ainult hunik külmastardunud mustust.

Siis kerkis tenderile tume kogu. Billy ja Joe kuulsid, kuidas kühwel süsi segas. Nad nihutasid endid weel koomale ja istusid waikides. Kogu ronis üle süte. Ja äkki langes hele laternatuli hulgustele ning ähwardaw hääl mõirgas: „Käed üles!“

Wälkuw rewolwer kütja käes kõnles nii selget keelt, et Billi ja Joe oma käed silmapilk üles tõstsid.

„See on pagana ebamugaw seisukord, armas herra,“ ütles Billy pehmesti. „Oleme sõjariistata. Tahtsime ainult pisut kaasa sõita.“

„Maha!“ kamandas kütja.

„See on mõrtsukatöö, külmawereline mõrtsukatöö!“ kisendas Billy.

Kogu pani wile suhu ja wilistas. Kord, kaks, kolm. Kõle signaal wedurilt wastas. Rongist käis tugew tõuge läbi, ta kiirus kahanes.

„Nii! Hüpakel! — Hüpakel!“

Samal pilgul paugatas rewolwer, ja hetke hiljem kargasid hulgused wälja pimedusse. Nad matsatasid kõwasti maha, weeresid raudteetammist uperkuuti alla. Kaugel juba läikis punane tuli ülemaarongi wiimase waguni küljes.

Billy ajas enese esimesena jalule.

„Midagi katki, Joe?“

„Ei usu.“

Billy kobas hoolega oma käsi ja jalgu, et siis ka omalt poolt ütelda, et kõik korras näib olewat.

„Tore koht,“ pomises ta. „Tore seisukord! Igatahes peab tunnistama, et see herra ahjukütja tegutses täpselt, energiliselt ja efektselt — liig energiliselt ja efektselt minu wähenõudlikule maitsele. Mis me teeme, Joe?“

„Jookseme, arwan.“

„Õige,“ tähendas Billy rahulikult.

„Esiti mõtleme rahulikult järele. Union-Pazifikki tunnen ma peast Utah Junktion om lähem jaam — 100 kilomeetrit Saltlake jaamast. Sõitnud oleme üle tunni — eks, Joe? Nii siis on meil 20 kilomeetrit joosta, wõimalik, et pisut vähemgi. Teeb wälja neli tundi — umbes.“

„Nii see on,“ ütles Joe lühidalt

Nad algasid oma pikka rännakut roobastel. Aga juba waewalt saja sammu järele jäi Billy seisma.

„Seal lamas midagi,“ ütles ta ja osutas hiilgawale asjale all liiwas. „Too üles mu, poeg!“

„Too isel!“ oli täpne wastus.

„Kuidas wõib inimene ometi olla nii laisk,“ tähendas Billy laitwalt ja ronis siis raudtee tammilt alla. Kolme sammuga oli ta jälle ülewal, hiilgaw asi käes.

„Näed,“ naeris ta, „rewolwer!“ Colt, 45 kaliiber. Peen asi. Hm — näe — üks padrun wälja lastud — —“

„See on ahjumehe rewolwer!“ hõiskas Joe. „Sa rumal ahjumees! Tema rewolwer! Nii see on, Billy, ja mitte teisiti — meie sõber laskis oma rewolwri kukkuda!“

„Wäga wõimalik,“ pomises teine. „Liiwas rewolwrid ju ei kaswa. Mõtlen, tender rappus ja me sõber pidi äkki kusagilt kinni kahmama. Selle juures kukkus tal see asi käest maha!“

Ta awas aegamisi rewolwri, laskis kuus padrunit wälja joosta ja kaalus neid mõteldes pihus. Siis äkki wirutas ta nad laias ringis wälja liiwasse...

Joe wahtis talle awasuul otsa.

„Oh sina —“

„Suu, pojukene. Minu närwid ei ole paraku mitte enam seesugused kui ennewanast ja ma kardan, laetud rewolwer wõiks mu saata kiusatusse. Wõimalik, et ta ebaõigel ajal lahti läheb — ja mina ei tahaks heameelega wõlas kõlkuda, niütelda.“

„Minugipärast. Müümeta kusagil ära.“

„See on õige, pojukene!“

Tundide kaupa ei rääkinud nad enam sõnagi. Nad marssisid mõttetult edasi, täis loomusundlikku tungi, siit hirmsast kõrbeüksindusest wälja saada, raudteepakult raudteepakule karates, kord komistades, kord kukkudes — ikka edasi ja ikka sõnatult.

Pimedus muutus esimeseks aowalguseks, ja lõpmatus tühjuses seisis kahelpool roopaid lai soolakörwe. Kollakaspruun soolapind kaetud pisitilluketest kaktustest, soolwalgena läikides alkaalikohtades.

Kärmemini ruttasid nad edasi, ainult üks mõte peas: wesi!

Siis kerkis kaugel raudteeroobaste otsa kohal horitsondile tume täpik — Utah Junktion! Ja poole tunni pärast wõisid nad ära tunda wäikse jaama hoone ja weereserwuaari. Nähtawasti oli Utah Junktion ainult weejaam. Weerand tundi hiljem seisid nad jaama hoone ees. Kedagi polnud näha.

Siis wajutas Billy ukse käerauale.

Samal hetkel lükati ta kõrwale ja mees, kes ainult westiwäel oli, kargas wälja.

„Äa — hulgused! Mis kuradi wiis see on, nii lihtsalt sisse tungida!“

„Wabandage,“ ütles Billy tõsiselt. „Meie elektrikella ei leidnud. Paluksime wett!“

„Seda wõite weenõust wõtta.“

„Kas annaksite meile pisut süüa? Oleme wäga näljased ja teeme selle eest Teile mõne töö.“

„Teie tööd ma tunnen. Ütlen teile midagi: seal eemal on wesi. Ja kahel pool (ta osutas käega horitsondile) idas ja läänes on pagana palju ruumi. Kui Teie wiie minuti jooksul pole kadunud, lasen ma teid auke täis.“

Pettumus, nälg ja mehe ärritaw kare toon ajasid Billy meeletult wihale.

Ta kiskus rewolwri wälja.

„Räed üles!“

Jaamaagent kuulis kahwatades sõna.

„Nii, armas herra,“ ütles Billy rahulikult, „tohin küll aupaklikult, aga tungiwalt Teie tähelepanu juhtida sellele, et enese ise tapate, kui käed lasete langeda. Joe, mine ees!“

Mõne sekundiga oli jaamaülem kõik-sugu nõõride ja rihmadega tema omas büroos seotud suure tooli külge ja Billy ning Joe keetsid enestele kohwi. Kõpsetasid ka pekki. Palju pekki. Tegid abitule jaamaülemale kõik-sugu armastuswäärilisi komplimente ta leiwa headuse üle ja jätsid sellest raasukese ka järele. Nad toppisid enda nii täis, nagu oleksid nad pidanud endid mitmeks päewaks ette warustama.

Wiimaks sirutas Joe mõnuga, kui kõht täis oli, ja ütles:

„See on kauakestmiseks liig ilus. Millal tuleb rong, Billy?“

Billy waatas sõiduplaanile kirjutuslaual

„Idast kell 11.40. Läänest kell 2.30.“

„Hea küll! Siis on meil weel küllalt aega, pojukene. Hm — tahaksin kord jälle pisut telegrafeerimist mängida.“

„Mis?“ küsis Billy imestades.

„Olen olnud kord telegrafist. Wiie-saja aasta eest. Noh, ja tahaksin nüüd oma käsitööd teretada.“

Ta wahtis mõtlikult lakke.

„Jumal, milline jumalik mõte!“ ütles ta lõpuks. „Rongilt maha wisatud — peaaegu surnuks lastud — weel kord peaaegu surnuks lastud — nende raudteemiljonääridega on peaaegu wõimatu läbi saada. Ja ikka kohe lasta tahta. Olen üsna wäike ussikene, Billy, poju-

kene — aga nüüd hakkab ma wingerdama! Ütlen sulle: olen uss, kes wingerdab!“

„Mis?“

„Seda saad kohe näha!“

Ta kirjutas mõned sõnad telegrafi-formulaarile ja ulatas selle Billyle, ise jaama ülema poole pöördes:

„Mis on Saltlake-City telegrafisignaali, armas herra? Kui see Teile kohe meele ei tule, aitan Teie mälu pisut rewolwriga!“

„R. O.“, hoigas jaamaülem.

„Ja siin Teie kodusignaali?“

„K. S.“

„Ilus.“

Ta pani klahwi tantsima: „R. O. — R. O. R. O.“

Saltlake-City teatas ennast.

„Siin K. S. Tungiw. Hädaoht. Raudteeülemale. Roopad $\frac{1}{4}$ penikoormat K. S. läänepool 20 yardi pikkuselt sisse wajunud. Hoiatasin idat.“

Joe wajus toolile ja naeris kui hull.

„Pane tähele — nad peawad saatma abirongi. Maksab palju raha. Maksab palju tööd, Noh — nad peawad meie peale mõtlema!“

„Aga kuidas pääseme minema?“

„Nägin wäljas dresiinat. Selle pum-pame lähema jaamani ja siis — adjüü!“

Juba mõne minuti pärast küsis raudteewalitsus Saltlake-Cityst telegraafiteel lähemaid teateid. Raudtee tehniline juhataja ise oli aparaadi juures.

„Kui suur on kahju?“ tahtis ta teada.

„Auk üle 25 yardi pikk ja vähemalt 5 yardi sügaw,“ waletas Joe telegraafiteel edasi. (Kui ma ometi näeksin, millise näo ta teeb.)

„Kui palju töölisi arwate tarwili-kuks?“

„Wähemalt 60 meest!“ (Billy, pojukene, kujuta enesele ette, kui 60 meest siia jõuawad!)

„On roopad katki?“

„24 tükki.“ (Selleks wajawad nad erawagunit.)

Aparaat koputas edasi, ja korraga hakkas Joe mõirgades naerma.

„Mis sul on?“ küsis Billy.

„Tema — tema — — oh, mu õnnis tädi Jeemina, tema tänab mind tähelepanu eest!“

„Nii, nüüd on aga aeg!“ ütles Billy. „Herra jaamaülem, me täname Teid

kõige südamlikumalt Teie armastuswäärilise wastuwõtmise ja külastuse eest. Mõne tunni pärast jõuab abirong siia mingisugust auku parandama. Usun, siis hakkab elu siin kihama. Palun, Teid heirale raudteeülemale Billy ja Joe poolt ülelda kõige paremad soowid. — Oleme paar waest ussikest, kes wingerdasid, sest et Teie ebawiisakas raudtee meie

peal tampis. Arge unustage, herra jaa-maülem: see on lugu ussist, kes wingerdas.“

„Ja waadake siia,“ lisas Joe, „meie rewolwer polegi ju laetud!“

Wiis minutit hiljem wurasid mõlemad rooparomantikud warastatud dressiiniga lääne poole.

Kolm laulu.

Ed. L. Wöhrmann.

I. Lained.

Luhal waikselt wenib jõgi,
lained laisalt liiguwad,
pole juttu ega laulu —
tummad palwerändajad !

Öösel aga kostab sala
mingi kohin, kauge hääl:
pilliroog siis kiigub, liigub,
kõrkjad kummardawad säääl.

See on lainte öine palwe,
rändajate terwitus,
igawene üks ja sama
loodustempli jumalus !

II. Ema süda.

Laps, kas tunned emasüdant,
ema truudust, armastust,
ema hinge õrna iha,
ema rinna sügawust ?

Sinna taewa kõrgusele,
mõõduta ja aimuta,
sinna sügawasse põhja
minu pilk ei ulata. —

Ema pisarad ja naerud —
ah, kui mõtlen tagasi:
Jumal üksi teda tunneb,
inimlaps ei iialgi !

III. Õpilane.

Õpilane, õpilane
olin juba noores eas
teiste õpilaste seas —
õpilane, õpilane !

Õpilane, õpilane —
ammu hallid juuksed
olen ikka teiste seas —
õpilane, õpilane !

Päewa lõpul.

Anna Brigader.

Pilwed, kootud kui rasketest rüüdest,
aetud tuulest ja kutsutud hüüdest,
ruttawad mööda kõik taewatalust
täites kahwatut taewa-alust,
mattes maailma elu ja töö,
et wõiks alata warjutsew öö.

Kustub päewa askeldaw kära,
loitma lööb tähtede sädelew sära.
Wõitlusest wäsinud südamest ruttu
ajab kõik waewa ja walu uttu,
süütab seal põlema rahutuled
enne weel kui silmad suled !

Soowid.

Tshehhi-Saksa kirjanik Hermann Wagner.

Tagasi mõteldes oma warajasele noorusele, leian ma, et õieti ainult õige wähe päewi leidub minu mälestuses, mida ma nimetada wõiksin õnnepäewadeks.

Minu lapsepõli oli kurb ja tume, sest rasked ainelised mured, millega mu emal oli wõidelda, koormasid, ilma et ise seda oleksin aimanud, ka mind.

Olin arg ja kartlik ja warakult õppinud ennast tagasi hoidma. Kus teised naersid, ei naernud mina kaasa, sest ininule näis see olewat nagu mingisugune ülekohtus. Oma keskpärastes riides pesitsesin ma nagu hunik wiletust, sest kohwi ja kartulid, minu ja mu ema peatoit, ei olnud mitte seesugused, mis mu oleksid wõinud teha paksuks ja punapõseliseks.

Ja soowisid ei olnud mul tookord õieti sugugi, sest needki paistsid minu meelest olewat ülekohtused.

Ainult üht soowi mäletän ma, ja see tuli mulle, kui ma kord ema seltsis pärast usurännakut ülewal pühal mäel wõõrastemajas supitaldreku ees istusin.

Meie kõrwal teise laua juures istus keegi paks herra. Tema oli enesele serwieeli ette sidunud ja sõi praadi. Ja praetaldreku kõrwal seisis vähem taldrek, milles midagi punast peitus. Ja see midagi punast olid pohlamarjad. Neil wiibisid mu silmad wõlutuna.

Wististi olid mu himulikud silmad emale silma paistnud, sest ta müksas mind ja küsis:

„Poiss, loll — mis sul on?“

„Ah, ema,“ ütlesin mina, „tahaksin tulise heameelega süüa kord pohlamarju!“

„Aga mu ema silmitses mind laitwalt.“

„Mine, häbenen!“ ütles ta.

Ja mul oli tõesti häbi.

*

Hiljem, kui juba koolis käisin, oli meie olukord wististi juba pisut paranenud, sest oli kordi, kus ma wõisin süüa pohlamarju.

See parem olukord paistab ka põhjuseks olnud olewat, mispärast mul

nüüd sagedamini oli soowisid — soowisid, mis palawad olid, aga ainult harwa täide läksid.

Minu julgem soow oli wististi, et tahtsin enesele saada — taskukella.

Taskukella — milline jultumus!

Kuuendas rahwakooli klassis, kus ma tookord istusin, oli ainult üks poiss, kel taskukell oli, ja see poiss oli mehe poeg, keda lühidalt kutsuti „miljonäriks.“

Ma sain siis oma suurusehullustusest ka warsti aru ja leppisin sellega, et taskukellast seitsaadik ainult unistasin. Seda muidugi tegin siis ka õige põhjalikult. Weel ilal pole kellegil unes nii palju ja nii häid taskukellasid olnud kui minul!

Selle juures lugesin ma igatsusega aastaid ja päewi, mis mind sellest armastatud ajast weel wõisid lahutada.

„Ema,“ ütlesin ma ühel päewal, kui parajasti jälle olin aastaid kokku arwanud, „kui ma koolist läbi olen, kas kingid mulle midagi?“

„Miks?“

„Ainult sellepärast, et — soowiksin heameelega taskukella.“

„Hull oled sa!“

Millega mu soow muidugi kukkus kuristikusügawasse eimillegisse.

*

Kui ma siis mõni aasta hiljem gümnaasiumis olin, oli mulle mitte ükski taskukell, waid ka selle juure kuuluw hõbekett.

Sel ajal muutusid soowid minus ikka mitmekülsemaks ja arwurikkamaks. Aga sellepärast, et üks soow alati teise asemele astus, ei läinud mulle tõsiasi, et neist ükski täide ei läinud, mitte wäga südamesse.

Kuni ühel päewal kõik mu igatsus, kõik mu lootus ja iha koondus üheks haripunktiks: -

„Sa armas Jumal — kui mul ometi oleksid wurrud!“

See iha polnud sugugi nii naeruwäärne, kui ehk paistab, sest meie klassis oli üks poiss nimega Wiul, kel tõesti midagi wurrutaolist oli.

Tema oli sellepärast ka kõigi kaasõpilaste ebajumal, sest tema wurrudega oli loomulikult ka ühendatud piiritu jultumus õpetajate vastu, kehalik kangus ja pika üliõpilasepiibu omandamine.

Mina uurisin tookord suure hoo'ega mitmesuguste ajalehtede kuulutusteosa ja palusin firmadelt, kes soovitasid rohtu toreda habeme kasvatamiseks, prospektide kättesaatmist.

Need prospektid kogusin ma kokku, kuigi mul wõimalus puudus neid iial tarwitada.

„Ah, oleks mul ometi kümme krooni, et wõiksin enesele tellida toosi garanteeritud eht „Harasini,“ ohkasin ma

Aga kahjuks polnud mul kümmet krooni, ja nii jäi mu pealmine mokk ka edasi tühjaks.

See tegi mulle palju valu.

*

Ja siis oli mul ühel päewal tõesti mokahabe.

Ta ei olnud küll suur, aga ta tegi mulle igatahes rõõmu. Minu soovide haripunktiks aga ei olnud ta mul ammugi enam. Sest ma olin ju „täiskaswanud“ ja niisugustest „lapsikustest“ juba ammu väljas.

Olin gümnaasiumi lõpetanud ja töötasin ühes büroos praktikandina. Ma töötasin hoolega ja püüdliselt, aga — tasuta. Ja see oli minu mure.

Tundsin nüüd ainult veel üht sihti, kuhu wäärt oli püüda, ja see siht oli — raha!

Oo, ma joobusin usus, et kord päew tuleb, peab tulema, mil ma sain esimese palga! Mis ma siis kõik tegin, seda oli raske ette mõelda.

Kõige pealt ostaksin enesele glacékindad, kepi sarwest käepidemega, klaasikese parfüümi, paar kollaseid kingi ja punasest siidist taskurätiku. Siis läheksin iga päew kohwikusse ajalehti lugema ja suitsetama, ka klubisse lähkesin ma, kus mulle antaks oma klaas ja naiskelner mind alati nime järele hüüab. Laseksin trükkida ka nimekaardid, ostaksin enesele Wilde teosed, konwersatsioonileksikoni ja päewapildi aparadi, wiimased muidugi järeelmaksuga. Ja siis teeksin igal suwel ühe reisi: kord Rootsi, kord Soome, kord Helweetsiasse.

Oo, see oli lihtsalt suurepärane!

Waheajal walisin ma ostetawate asjade jaoks kõige paremad ostukohad wälja, wahtisin kohwikute akendest sisse, noteerisin firmade nimed, kes asju järeelmaksuga müüwad, ja walmistasin reisiplaanid.

Ja ootasin raha.

*

Wõisin vastu oma esimese palga inimese tundega, kellele kõik äratundmise wärawad on awatud.

Ja ma läksin, ostsin enesele paari glacékindaid, kepi sarwest käepidemega, klaasikese parfüümi, paar kollaseid kingi ja punasest siidist taskurätiku.

Ja ehituna kõigi nende asjadega ei läinud ma mitte kohwikusse, oh ei — ma läksin nendega Kadriorgu „Rus-salka“ juure, kus Elsa oli lubanud mind kohata.

Kes Elsa oli?

Minu mõrsja — palun!

Sest mis tähendasid mulle nüüd veel kõige ilusamad ja paremad kohwikud nagu Heinmann ja Feischner, mis Wilde teosed, mis kõik maaima reisisid, kui neid wõrdlesin muljega, mis minule awaldas Elsa!

See mulje oli kirjeldamatu sügawam, nii ütelda kustumatu, ja et teda pisutki paralüseerida, oli olemas ainult üks tee: abielu!

Sest et ma abiellun, see oli nüüd kindlasti otsustatud surmkindel asi, ja mis veel kahtlaseks jäi, oli ainult aeg, mil ma selle oma wiimse ja kõige suuremasoowi täideminemise pidin nägema.

Noh, minu poolt tõesti takistust ei olnud; mis minu jõus seisis, seda tahtsin ma teha!

Seda wandusin Elsale pühalikult, kuna ma temalt „Russalka“ ingli diskreetsel naeratusel esimese suudluse sain.

*

Jah, ja mõni aasta hiljem abiellusin ma tõesti. Kas ma sest ajast saadik veel soovisid olen tunnud, ei tea enam selgesti ütelda.

Aga mis ma selle vastu kõige kindlamini wõin wäita, on: et ma abiellumisest saadik iial enam mingisugust soowi pole awaldanud.

Selleks on mul nüüd naine.

Ülekäte läinud.

Ungari kirjanik Kälmäne Mikszath.

Smargasa maal walitses ilus kuninganna, kes oli enesele arwamise pähe wõtnud, et mehed pahad on. (Millises arwamises pealegi olen ka mina.) Ta andis wälja seaduse, milles öeldi, et kui keegi mees mõne naise oma wõrku tõmbas, sel naisel siis õigus oli nõuda, et mees ta pidi naiseks wõtma, ja kui ta teda tahtis waljemini karistada, siis wõis ta nõuda ka mehe surma.

Nii elasid naised õige mõnusasti; peeti wäga palju pulmi ja kuninganna Mirta ise oli wäga uhke selle peale, et oli sellase seaduse annud.

Aga ühel hommikul sündis, et kuninganna wastuwõtmisetuppa, mille ukse kohal rippus werine mõök, kuna laual seisid mõrsjaparjad, ilmusid kaks naist.

Mõlemad kaebajad olid ilusad. Üks neist pruunide särawate kotkasilmadega, ilusa ninaga ja süsimustade juustega, teine õrna waatega ja kuldjuustega.

„Mis te tahate?“ küsis kuninganna Mirta.

„Üks rüütel on mind wõrgutanud, kuninganna,“ ütles tõmmu neiu ja ta silmad wälkusid.

„Mind samuti,“ kogeles teine mahlöödud silmil.

„Mis su nimi on?“ küsis Mirta tõmmult.

„Arotha, rikka kaupmehe tütar.“

„Ja mis on selle nimi, kes su wõrgutas?“

„Rüütel Bolus, kaardiwäe kapten.“

Walgetwerd neiu kokkus.

„Ja mis on sinu nimi?“

„Delma, laewaehitaja tütar.“

„Keda süüdistad sina?“

„Bolust, ihukaitsewäe pealikut.“

Nüüd tuksatas tõmmu neiu ja ta nägu läks weripunaseks.

„Bolos, kaardiwäe kapten?“ hüüdis kuninganna ja ta huuled wabisesid wihas. „Kaht korraga! Sellast kõlbluswastast meest ei ole ma oma riigis weel näinud. Timukas!“

Timukas, kes punasesse rietatult wäljas kojast seisis, laulatust ootawa preestriga lõbusasti westeldes, astus tappa.

„Mine ja too kaardiwäe kapten Bolus siia!“

Lühikese waheaja järele ilmus see. Tema oli tüse jõmmakas noormees, kõrgete põsekontidega ja palja peaga. Mingisugust wõluwat wäljumust tal ei olnud.

„Kas tead, milles sind süüdistatakse?“

„Tean, majesteet.“

„On see õige?“

„Ütlesin, et tean, järelikult on see õige.“

Kuninganna Mirta oli wihas kui meeletu ja pööras neidude poole.

„Teie tunnete seadust, mida minu riigis waljusti peetakse ja mis kahesugust tasu pakub. Millise tasu walitse teie?“

„Ta peab mu naiseks wõtma,“ ütles Delma.

„Ta peab surema!“ hüüdis Arotha.

Kuninganna ehmatas. Alles nüüd nägi ta, mis tulemas oli ja et kuulus „naisteseadus“, mille pärast teda igal pool kiideti, ähwardas kokku kortsuda lolluseks

„Tüdrukud,“ ütles ta kohmetult, „minu teeb see asi meelegeitlikuks. Ei ole weel juhtunud, et kaks naist oleksid süüdistanud samal tunnil sama meest samas kuritöös... Sina, Delma, soowid, et Bolus wõtaks su naiseks, aga sina, Arotha, nõuad, et ma ta laheksin tappa. Ja teil mõlematel on seda õigus nõuda.“

„Nii see on, kuninganna,“ ütles kuninglik pitsatihoidja, kes seni, kui kuninganna weel polnud otsust teinud, oma sõrmed hoidis naisteseaduse kuldtähtedel,

„Lasen ma ta tappa, siis ei saa ma teda Delmale meheks anda, ja annan ma ta Delmale, siis ei saa ma Arotha seaduslikku nõudmist täita. Kuid on abinõu, millega saan seaduse au päästa, kui teil mõlematel oleks waid üks soow. See on ju selletagi iseäralik lugu.“

„Ei, mina nõuan ta werd!“ wastas Arotha otsustawalt.

Kuninganna Mirta hakkas paluma: „Arotha, wõta Delmast eeskuju. Waata, tema on õrn, suurmeelne, tuwisüdamega. Sellane peab naine olema. Ja siis mõtle ka minule; sa teeksid mu õnnetuks kui mu saadaksid seisukorda, kus ma seadust ei saaks täita. Palun sind, Arotha, ole armulik!“

Arotha wõitles enesega, wiimaks ütles ta:

„Hea küll, soowin sama, mis Delma soowib.“

Mirta hakkas kergemini hingama, aga warsti tähendas ta tusaselt:

„Jälle uus takistus. . . Sellele ma ei mõtelnudki. Tema ei wõi ju teid mõlemaid naiseks wõtta.“

Lühikese mõtlemise järele pööras ta Boluse poole.

„Usun, ainus pääsetee on siin, sa walid ise!“

Bolus silmitses neidusid wargselt. Seal seisis trotslikult uhke Arotha, ja temale anduwalt, ometi õrnana, sihwakas Delma.

Silmapiilgu wiiwitas ta, siis ütles ta otsustawalt:

„Walin Arotha, majesteet!“

Arotha pea tõusis weel püstemale ja ta nägu säras wõidurõõmust.

„Sina tänamata, alatu inimene!“ kiljatas Delma. „Kuninganna! Mina soowin selle inimese surma!“

Isegi kuninganna oli Boluse waliku peale wihane, kes tagasi lükkas selle, kellele ta oma elu wõlgnes.

„Tõesti,“ ütles ta, „see soow wäärib ainult surma. Ja kuna nüüd ka Delma tema surma nõuab, nagu sinagi, Arotha, millest sa ainult minu pärast loobusid, siis peab ta surema. Timukas, wõta oma mõök!“

Sel hetkel aga hüüdis Arotha mee-
leheitlikult:

„Ei, ei, kuninganna! Mina nõuan seaduse täitmist ja ei lase teda tappa. Ma nõuan teda omale meheks!“

Kuninganna kahwatas.

„Kas olete hulluks läinud, naised!? See tähendab, kas olen mina hull, et teid meeste eest kaitsen, ja mitte ümberpöörduvalt mehi teie eest. Pitsatihoidja, rebi naisteseadus katki ja wiska ta aknast wälja!“

Pitsatihoidja rebis seaduse katki ja wiskas pühkmehunikule.

Ja septsaadik wõiwad kogu maailmas mehed naistega teha, mis ise tahawad!

Waikne nurk.

Hans Gäiken.

Minu kodulinna on üks umbtäna. Kesk elawat tänaawat tungib ta nagu poolsaar rahulikkusse meresse.

Kolmest küljest majadega piiratud, on ta paradiisiks linnalastele, kes siin wõiwad mängida ja rõõmsad ollata takistama autodest ja tänawraudteest, mis ainult mõni meeter kaugemal hädaohuga ähwardades mööda wurawad.

Kohi lopsendab umbtäna konarlike sillutuse wahel. Kirjud lapsepallid wedelewad seal nagu lihawõtte munad. Ja laste rõngad, need wärwilised, õnnelagawad asjad puhkawad nagu wõlutud nõiarõngad maas, kui lapsed kuulates ümbritsewad leierkastimeest, kes paar korda nädalas umbtänaawal mängib.

Arhitekt, kes mitte meeleldi ja kahlemata mitte lasteõnnele mõteldes selle waikse nurga linnakeerusse löi, oleks wäärt saame loorberipärga ja lastenaeraturust kuni raugaeani.

„Waikseks nurgaks“ nimetasin ma selle umbtäna.

Waikne ta nüüd ju alati ei ole.

Aga laste möll ja laste lärm — see on ainult wanadele tusastele tudidele tülitaw ja wali.

Meile teistele on ta aga muusika.

Ja sellepärast on selle umbtäna nimi — poiss- ja tütarlaste indiaanlastemängust ja rõõmsast kilkamisest hoolimata — „waikne nurk.“

Rainette ja Emanuel.

Prantsuse kirjanik Romain Rolland. (Katkend romaanist „Jean Christophe“.)

Rainette ja Emanuel olid sõbrad. Warasemast lapsepõlwest saadik nägid nad üksteist igapäew. Tõtt öelda! Emanuel julges harwa maija hiilida. Proua Alexandrine waatas teda kui uskmatu lapselast ja määrdinud wäikest kingseppa kõõrdi. Kuid Rainette weetis päewa puhkewoodil alumise korra akna kõrwal. Emanuel põristas mööda minnes aknale, surus nina wastu ruutu ja soowis hirwitades head päewa. Suwel, kui aken lahti seisis, jäi ta seisma, nõjatas käewarred wõimalikult kõrgele aknalauale (sest ta uskus, et see seisak talle soodus oli, et ta niiviisi lõstetud olad ta küüru tähelepänematuks tegid,) ja nad lobisesid üksteisega. Rainette, kes polnud hellitatud külaskäikudest, ei pannud enam tähele, et Emanuel küürakas oli. Emanuel, kes tüdrukuid kartis ja nende wastu wastikust tundis, tegi Rainett'ei puhul erandi. Wäike haige, kes poolenisti gipsipandud, oli talle puutumatu ja kauge, peaaegu mitte maine. Ainult õhtul, mil ilus Berthe teda suule suudelnud, ja ka järgmisel päewal hoidus ta instinktiivsest argusest Rainette'ist; ta läks longus peaga, ilma seisma jäämata, majast mööda ja hiilis kartlikult ja umbusklikult nagu metsik koer sellest eemal. ringi. Siis tuli ta jälle. Ta oli nii wähe naine! Kui ta töökojast tuli ja end wõimalikult wäikseks tegi, sest et ta raamatukõitmise toas tüdrukutest mööda pidi astuma, kes pikkades tööpõlledes nagu öösärkides seisis, kui suured lähmised ja naerwad tüdrukud ahnete silmadega teda paljastawat näisid, — kuidas ruttas ta siis Rainette'i akna alla. Ta oli sõbrannale tänulik, et see haige oli: ta wõis tema wastu üleolewat ja isegi heategijat mängida. Ta kasutas oma tähtsust, jutustas tänujuhtumistest ja asetus seal juures heasse walgusse. Mõnikord, kui ta galantses tujus oli, tõi ta Rainette'ile talwel kipsestatud kastaniaid, suwel peotäie kirsse. Rainette andis talle selle eest mitmevärwilistest kompwekkidest, mis seisis waateaknal kahes klaasis, ja siis waatesid nad koos piltpostkaarte. Need olid

õnnelikud silmapilgud. Nad unustasid mõlemad kurwa keha, mis wangistas nende lapsehingi.

Kuid juhtus ka, et nad nagu täiskaswanud juttu tegid poliitikast ja usust. Siis muutusid nad sama rumalaks nagu suuredki. Hea läbisaamine lõppes. Rainette kõnelesimedest, üheksapäewastest palwetest wõi wagadest, paberpitsidega ümbritsetud piltidest ja patuandestanute päewadest. Emanuel ütles, see olla rumalus ja igaw, nagu ta wanaisa seda nimetas. Kuid tahtis ta siis kõneleda, mida ta kuulnud, siis katkestas Rainette teda täis põlgust ja ütles, et kõik need inimesed olla joodikud. Jutuajamine läks terawaks. Kõne pöördus sugulaste juure tagasi. Mis üks ema ja teine wanaisa üle inetut oli kuunud, seda ütlesid nad korduvalt üksteisele näkku. Siis rääkisid nad enestest. Nad katusid üksteisele wastikuid asju ütelda. See õnnestus waewata. Mis Emanuel ütles, oli jäme. Rainette selle wastu leidis tigidamad sõnad. Siis lahkus Emanuel ja kui ta tagasi tuli, jutustas ta, et ta teiste tüdrukutega koos on olnud, et nad üksteisega palju on naernud ja järgmisel pühapäewal jälle kokku saawad. Rainette ei wastanud; ta tegi, nagu põlgaks ta Emanueli sõnu. Kuid äkki sattus ta wihatuiju, wiskas talle heekelnõela wastu pead, karjus, ta mingu minema ja et ta teda, Emanueli, ei salliwat; ja ta warjas näo kätega. Emanuel läks ilma wõidu üle endist uhkust tundmata. Ta tundis suurimat himu kõhnu käsi kinni wõtta ja ütelda, et see tõsi ei ole, kuid ta sundis end uhkusest mitte ümber pöörama.

Ühel päewal tasuti Rainette'i eest. — Emanuel oli oma töökoja seltsimees- tega koos. Nad ei sallinud teda erilisel, sest et ta neist wõimalikult eemale hoidus ja mitte ei rääkinud wõi liig hästi rääkis, ilmsüütult kõrgil wiisil, nagu raamat wõi selgemini nagu ajalehettikkel (millega ta ju täistopitud oli). Sel päewal rääkisid nad rewolutsioonist ja tulewikust. Emanuel sattus waimustusse ja muutus naeruwäärseks. Üks seltsimees karjus talle toorelt: „Sina oled

selle juures ülearune; sa oled liig inetu. Tulewases ühiskonnas ei ole enam küüarakaid. Nad wisatakse sündides wette."

See paiskas ta kõnewoolu tipult alla. Kohmetult jäi ta wait. Teised kummar-
dusid naeru pärast. Kogu õhtupoolik ei kõnelnud ta enam. Õhtul tuli ta koju; ta ei rutanud sellega, et end kuhugi nurka warjata ja oma walega üksi olla. Olivier kohtas teda. Emanueli kahwatu nägu äratas ta tähelepanu; ta aimas ta walu.

"Sul on mure. Mispärast?"

Emanuel ei tahtnud kõnelda. Olivier tungis armastusrikkalt temasse. Wäike poiss waikis. Kuid ta lõug wärises, nagu oleks nutt lähedal. Olivier wõttis ta käe ja wiis ta enese juure. Kuigi ka tema inetuse ja haiguse wastu instinktiivset ja julmi wastikust tundis, mis kõigil on, kes pole tulnud halastaja hingega ilma, ei lasknud ta seda märgata.

"Sulle on walu tehtud?"

"Jah."

"Mis sulle tehti?"

Wäike puistas südame wälja. Ta ütles, ta olla inetu. Ta jutustas, et ta seltsimehed õelnud, et rewolutsioon mitte tema jaoks ei olewat.

"Ka nende jaoks pole ta, mu wäike, ja sama wähe meie jaoks. Rewolutsiooni ei tehta ühe päewaga. Meie töötame nende jaoks, kes meie järele tulewad."

Wäike oli pettunud, et nii kauge ajaga tegemist oli.

"Kas ei tee sulle rõõmu mõtelda, et töötatakse tuhande sinusuguse poisi õnne eest?"

Emanuel ohkas ja wastas:

"Oleks ilus, kui ise midagi õnnest saaks."

"Mu poiss ei tohi tänamatu olla. Sa elad kõige ilusamas linnas, imedest rikkamal ajal; sa pole rumal ja sul on headsilmad. Mõttele selle peale, mis ümber-
ringi näha ja mida armastada võib."

Ta näitas talle mõnda.

Laps kuulas, raputas pead ja ütles:

"Jah, aga kui mõtlen, et ikka enese nahas pean olema?!"

"Ei, sa wabaned kord."

"Naa, ja siis on lõpp."

"Mis tead sa sellest?"

Wäike oli üllatatud. Materialism oli wanaisa credo. Ta arwas, et ainult papid igawest elu uskused. Ta teadis,

et ta sõber nende hulka ei kuulunud ja ta küsis eneselt, kas Olivier tõsiselt kõneleb. Olivier aga wõttis ta käe ja kõneles kaua: oma idealistlikust usust, lõpmatu elu üksusest, mil pole algust ega lõppu ja mille miljardid olewused, mille miljardid silmapilgud muud pole kui üheainsa päikse kiired. Kuid ta ei õelnud seda sel abstraktsel kujul. Instinktiivselt katsus ta sõnu lapse mõtte ilmaga kokkukõlasse wiia; wanad wagajutud, wanade loomisjuttude haaratawad ja sügawpõhjalised ettekujutused tulid talle jälle meele; pool naerdes, pool tõsiselt kõneles ta hingerändamisest ja lugemata kujudest, millest woolab hing ja end puhastab nagu allikas, mis nõlwast nõlwani nirises. Ta põimis oma juttudesse wanu kristlikke wagajutte ja suweõhtu pildi, mis neid mõlemaid ümbritses. Ta istus lahtise akna kõrwal. Wäike seisis ta kõrwal ja ta käsi puhkas Olivieri käes. Oli laupäewa õhtu. Kellad kumisesid. Esimesed pääsukesed, kes alles tagasi olid tulnud, lendlesid maja seinu mööda. Lai taewas naeris linna kohal, mis end pimedusse peitma hakkas. Laps kuulatas hinge kinni pidades muinasjuttu, mida jutustas talle ta suur sõber. Ja Olivier, keda wirgutab ta wäikese kuulaja tähpanelikkus, laskis end oma enese juttudest kaasa kiskuda.

On elus otsusraskeid sekundeid, mil, nagu suurlinna öös äkki elektrituled põlema lööwad, pimedas hinges igawene tuli lõkendama hakkab. On küllalt kübemest, mis ühest hingest kargab, et teise, ootawasse, prometenslikku tulid heita. Sel kewadõhtul süütas Olivieri rahulik sõna kustutamatu tule waimus, mida ümbritses wäike wormitu keha nagu kandiline latern. Olivier mõistus-
põhjusi ta ei mõistnud; ta kuulis neid waevalt. Wagajutud aga, pildid, mis olid Olivier ilusad luuled ja sõnadrused, said talle lihaks ja wereks, said tõelikuseks. Muinasjutt elustus ja põimus ta ümber. Ja kõik, mis ta aknast näha wõis: inimesed, kes tänawal mööda läksid, rikkad kui waesed, pääsukesed, kes müüre puudutasid, wäsinud hobused, kes koormaid wedasid, ja majade kiwid, mis imesid hämariku pimedust, kahwataw taewas, millel suri walgus — kogu see wäline ilm mõjus temasse nagu suudlus. See oli nagu wäik; siis

kustus kõik. Ta mõtles Rainette'i peale ja ütles:

„Kes messile läheb, kes armast jumalat usub, see on ometi loll?“

Olivier naeratas:

„Nad usuwad nagu meie,“ ütles ta. „Me usume kõik sedasama. Nad usuwad ainult vähem kui meie. Need on inimesed, kes, kui nad walgust näha tahawad, aknaluugid kinni panema peawad ja lambi süütawad. Nad panewad jumala inimliku keha sisse. Meil on paremad silmad. Kuid see on sama walgus, mis me armastame.“

Wäike pööras koju läbi pimedate tänavate, milles polnud weel gaas süüdatud. Olivier sõnad sumisesid tal peas. Ta ütles enesele, et sama julm on inimesi pilgata, kel halwad silmad on, kui neid, kes küürakad. Ja ta mõtles Rainette'i peale, kel ometi ilusad silmad olid. Ja ta mõtles selle peale, et ta tema nutma oli pannud. See oli talle wäljakannatamatu. Ta pööras ringi ja läks paberkaupmehe maja poole. Aken seisis weel poolenisti lahti. Ettewaatlikult pistis ta pea sisse ja hüüdis tasa:

„Rainette.“

See ei wastanud.

„Rainette, andesta.“

Rainette'i hääl wastas pimeduses:

„Wastik poiss! Ma ei salli sind!“

„Andesta!“ kordas ta.

Ta waikis. Siis äkilise hooga, ütles ta weel tasem, segaselt ja weidi kohmetult:

„Rainette, tead sa, usun nagu sinagi häid jumalaid.“

„Tõesti?“

„Tõesti.“

Ta ütles seda peasjalikult, et ta suurmeelne olla tahtis. Kuid kui ta seda oli öelnud, uskus ta seda ise weidi.

Tükk aega waikisid nad. Nad ei näinud üksteist. Kui ilus oli öö wäljas!...

Wäike küürakas ümises.

„Kui ilus see on, kui surnud ollakse!“

Wõis Rainette'i kerget hingamist kuulda.

Emanuel ütles:

„Head ööd, wäike konn.“

Rainette wastas liigutatud häälel:

„Head ööd.“

Kergendatult läks poiss minema.

Ta oli rahul, et Rainette talle andeks oli annud. Ja südame põhjas polnud see wäiksele Walurikkale wastu meelt, et keegi teine tema pärast oli kannatanud.

Ladina wanasõnad.

Suurte tegudeni kitsasteteede kaudu.

*

Surm tallab erapooletu jalaga.

*

Plaato on mulle sõber, kuid tõde tähendab rohkem.

*

Kunst on pikk, elu lühike.

*

Õnn eelistab julgeid.

*

Annab kahekordselt, kes annab rutiu.

*

Su järeltulijad lõikawad wilja.

*

Kui oled õnnelik, siis on sul palju sõpru.

*

Õnnelik see, kes awastab asjade salapärase sisu.

*

Sa langed Sküllasse, hoidudes Karübdisest.

*

Uss peidab enese mätta alla.

*

Tiiwad suuremad kui pesa.

*

Surm on kõigi asjade wiimane käik.

*

Kui tahate, et mina nutaksin, siis peate kõige pealt ise nutma.

*

Ainus tunnistaja polegi tunnistaja.

*

Kardan ainult inimest, kes waid ühe raamatu lugenud.

*

Rahwa hääl on Jumala hääl.

Warjust walgusele.

Inglise kirjaniku Hugh Conway romaan.

7

See lõik oli süüdinud võimalikult ruttu. Milline saladuslik mõim tal ka oli! Ükskord mulle oma mõtteid teatada, see oli kadunud, niipea kui me võõrast majast olime lahkunud.

Nüüd ja hiljem mõisin ma ta kätt ei tea kui kaua oma pihus hoida — unelm, viirastus nägemus või hallutsinatsioon mis ta oli, ei tõrjunud enam.

See on see ainus asi, mida ma ei oska seletada, saladus, millele ma juba jutu alguses tähendasin. Dien kirjeldanud lihtsalt seda, mis läbi elas, ja kui minu lihtsad sõnad usku ei ärata, siis pean leppima, et mind selles ühes asjas ei usaldada.

9.

Kuri wale.

Niipea kui oma waele naise olin annud Briti emaliku rawitsuse alla, tõin ma koju kõige parema arsti, keda tundsin, ja kõik ratiad pandi käima, et ta uimastusest ärkaks.

Kestis kaua aega, enne kui ta unesti tagasi tulema elu märki hakkas awaldama, aga wiimaks ärkas ta ometi. Mõtiskis ei tarwitse ma ütelda, milline tähtis ja rõõmus silmapilk see mulle oli.

Toibumise üffitasjadest ma rääkida ei taha. Rõpuks oli see ometi ainult poolik ärkamine, millel olid taga uned hirmud. Koitew hommik leidis Pauline sonides, ja ma palusin Sumalat, et see sonimine oleks ainult palawikuajampsimine.

Arst tunnistas ta seisulorra väga karbetawaks, ometi mitte hädaohlikuks ja lootusetuks.

Alles neil hirmupäewadel sai mulle selgeks, kui südamest ma oma õnnetut näisi armastasin, kui tänulik ma tahtsin olla, kui ta mulle tagasi anti, kui ka ainult nii, kuidas ma teda ita maani olin tunnud.

Tema segased palawikuajampstused lõikastid mul südamekse. Ta hüüdis kedagi kord Inglise keeles, kord Itaalia keeles, ütles mõned südamlikud armastuse ja sügawad muresõnad õrna andumusega. Sellele järgnesid hüüded täis sügawamat walu, ja mulle paistis, nagu oleksid teda wapunstanud hirmuärinad.

Minu jaoks polnud tal ainuigi sõna ega tundmisepilku. Mina, kes ma maailmad oleksin ära annud tema eest, kui ta kordki oleks nimetanud minu nime või mulle ütlenud mõne armastussõna, ma olin temale võõras.

Kes oli see, keda ta hüüdis ja kelle pärast ta kurtis?

Kes oli see, mees, keda tema ja mina olime näinud tapetawat?

Seda pidin ma õige pea kuulma, ja kui see, kes seda mulle ütles, tõtt rääkis, siis andis ta mulle hoobi, millest ma ita enam ei võinud toibuda.

Macari oli see, kes selle hoobi mulle andis.

Ta tahtis mind järgmisel päewal külastada aga mina ei tahtnud teda tootord näha, sest et ma weel ei olnud jõudnud teha mingisugust kindlat kawatust. Neil tundidel mõisin mõelda ainult oma naise päästmisele. Aga kaks päewa hiljem, kui ta ilmus, käskisin ma ta tuppä lasta.

Ma märkisin, kui talle kätt andsin, mida ma talle weel ei võinud keelata, kurgi ma südames kindel olin, et see kätt mõrjutakast oli — mõib olla ta see kätt, mis kord mu kõrist oli finni lahmanud. Kuib kõigest teadmiseft küsimata kahlesin ma alles, kas mul korda läheb tema näo eest katet maha rebida. Sest enne Pauline paranemist oli see, mis ta wastu mõisin esile tuua, kaaluta, kuna ma ju ta ohwri nimegi weel ei teadnud.

Eane kui kaebust mõidi tõsta, pidi surnuteha leitud ja tunnustatud olema. Kuidas oli võimalik mõrjutat wastutusele wõtta nüüd, mil kurtidõst juba oli möödunud kolm aastat?

Ja siis — kas oli ta Pauline wend?

Oli ta, kes ta oli, wend või mitte, ma pidin ta näo eest katte maha rebima. Tahtsin talle näidata, et ta kuritegu enam ei olnud saladus, kuna mina, kui asjast mitte osawõtja, seda juba teadsin, nimelt üffitasjaliselt teadsin.

Tahtsin talle seda ütelda, lootes, et see ta tulewiku hirmuga õiglase karistuse eest täidab.

Ma tundsin tänawa nime, kuhu Pauline minu oli wiinud; ma waatafin selle järele, kui õigel Paulinega koju sõitsin, ja mu juht efitus sai mulle selgeks. See oli Horacestreet. Minu juht oli purjus peaga Walpole ja Horace segi ajanud.

Millise prene niidi otjas ripub mõnikord inimese saatus!

Macari, kes Pauline haiguseft ja jampfitustest kuulnud, oli järelpärimistes nii õrn, nagu seda mõib olla ainult wend.

Minu wastused olid lihtsad ja külmad.

Wend wõi mitte wend, tema oli kõige selle eest wastutaw.

Rattu lahkus selt teemilt, ütles ta:

„Olen Teid seejuga ajal ainult wastu tahtmist iilitanud, aga mul on väga lähtis teada saada, kas Teil nõu on mind, nagu Teile ütlesin, Viktor Emanuelile antawa kirjaga toetada?“

„Et. Kane peafin ma mitmes asjas seletust jaama.“

Ta kummardus aupafl. kult, aga ma nägin, kuidas ta huuled heikets lõwasti Finni läksid.

„Olen täitja Teie teenistuses,“ ütles ta.

„Hea küll. Kõige pealt peate mulle tõestama, et minu naise wend olete.“

Ta tõstis oma paksud kulmud kõrgele ja lasus naeratada.

„See wõib warsti sündida. Olets waene Genert sin, tema tõendaks seda.“

„Aga tema ütles mulle selle wastandi.“

„Oh, temal olid omad põhjused. Aga üks ta kõit, ma wõin tuua terve rea teisi tunnistajaid.“

„Siis,“ ütlesin ma, talle otse filma waadates ja õige pikkamisi rääkides, „pean ma teadma, mispärast Teile kolm aastat tagasi ühes majas Horace-streetil ühe inimese ära tapjate?“

Mis ta ial wõis tunda, hirmu wõi wiha, tema näo ilme wõrdus täielikule imestusele, aga, kuidas ma hästi teadsin, mitte süütule imestusele, waid hämmastusele selle üle, et kuritegu on päewawalgele tulnud. Silmapilgu wajas ta lõug alla ja ta wahtis mind tarretult waikides.

Siis toibus ta.

„Kas Teie olete hulluks läinud, mr. Vaughan?“ küsindas ta.

Filma kõrwale põikamist otsimata largas ta wihaselt üles ja kahmas mu käsivarrest kinni.

Silmapilgu uskusin ma, et ta mulle tahab kallele tulla, märkasin aga warsti, et ta terawasti minu nägu silmitses.

Mina ei põiganud kõrwale, uskudes, et ta mind ära ei tunne, nii suur on muundatus, mis pimedus näole tekitab.

Aga tema tundis mu ära, laskis mu käest lahti ja pööratas jalga wastu pörandat.

„Narrid! Hullud!“ juustas ta. „Miks ei lastanud nad mind mu tööd lõpulist teha!“

Ta käis toas paari korda edasi ja tagasi ja asus siis toibudes jälle minu ette.

„Teie olete suurepärane näitleja, mr. Vaughan!“ ütles ta niisuguse külmuse ja künismitga, et see mind otse ehmatas. „Olete isegi mind petnud, ja mina olen väga suur umbusaldaja.“

„Nii siis ei salgagi ja oma kuritegu, kaabakas?“

„Mistarwis — tunnistaja ees? Teiste wastu salgan ma seda enesestmõistetawalt. Ja kuna Teie asjast pealegi osaline olete, siis ei tule mulle ka niisugust wõimalust.“

„Mina — osaline!“

„Muidugi, kuna Te ole minu õemes. Ja nüüd, mu peen pois, õnnelik ja armas õemes, tahan Teile ütelda, mispärast ma tolle mehe ära tapjin ja mida ma oma sõnadega Genert tahtsin wäljendada!“

Kibe, häbematu pilge tema sõnades pani mu wärisema seda oodates, mis nüüd pidi järgnema. Mu käed otasid wärisedes, mil neil wõimalik olets teda toast wälja wijata.“

„Too mees — mul on põhjast tema nime salata — oli Pauline armsam. Lõlilige sõna „armsam“ Itaalia keelde, sõnasse, mis sõna drudo selles keeles tähendab, siis taipate, mida ma mõtlen. Meie soontes woolab ema poolt üllas veri, mis ei jalli häbi ega teotust. See mees oli Pauline, Teie abikaasa, armuke, kardan ma, ja et ta Paulinet ei tahtnud naiseks wõtta, siis tapjime mina ja Genert ta sin Londonis Teie filma all ära. Nagu Teile kord juba ütlesin, mr. Vaughan, ei ole hea naisega abieluba, kes enam ei mäleta oma minewikku.“

Mina ei wästanud midagi.

Nii alatu tõendus ei wajanud wastust.

Ma tõusin lihtsalt ja astusin ta juure.

Minu kawatjus oli selgesti loetaw minu näol.

„Mitte siin,“ ütles tema eest ära põigates.

„Mis kaju olets sellest kaelusest kahe haritud mehe wahel siin?! Et, mandril, üks kõit kus, kohake mind, ja siis näitan Teile, kuidas ma Teid wihtkan!“

Tal oli õigus, sel alatul kaabakal!

Mis kaju wõis sellest olla. W.lets kaelus, milles mul mitte lootust polnud teda tappa, ja wahesjal oli Pauline surmahädaohus!..

„Kast minema, argpüks ja mõrtsukas!“ hüüdsin ma. „Ega sõna, mis sa mulle ial oled ütelnud, on olnud wale, ja kuna sa mind wihtkad, siis ütlesid sa mulle täna oma kõige suurema wale. Mine, päästa enda wõllast kiire põgenemise!“

Ta waatas mulle pillawa wõidurõdmuga otsa ja lahtus rattu. Oj toas näis jälle muutuwat puhtamaks, sestsaadik kui tema selles enam ei hingunud.

Nüüd lätsin ma jälle Pauline juure tagasi, ja tema woodi ees istudes kuulsin ma tema kuitwanud huuli ifka ja ifka jälle Inglise wõi Itaalia keeles hüüdwat kedagi, keda ta armastas, kuulsin teda seda wannutawat ja hojata-

tawat, ning teadsin, et ta segased sõnad käisid mehe kohta, keda Macari tunnistas olevat tapnud, sest et ta oli olnud tema de, minu abi-taaja armuke.

Macari, see juhtunud kaabakas, waletas!
Ma teadsin, et ta waletas!

Lõpmatult kordasin ma enesele, et see oli must, laimaw wale, ja et Pauline oli puhas ja süütu kui ingel.

Uga kuna ma enasti katsusin niiviisi lohutada, tundsin ka, et see wale, nii kama kui ma seda ei wõinud tõestada, minu südamesse jäi pekkisema ja mind igalpool jaatis ja kaswas, kuni ta mulle näis olevat tõde ja ilal enam rahu ei annud ja ma ära neebsin päewa, mil Kenyon minu oli saatnud San Giovanni kirikuksse kõlge ilusamat nähtust vaatama!

Kuidas wõisin selgeks teha, et see oli wale?

Maailmas oli ainult kaks inimest, kes Pauline lugu tundsid: Generi ja wana Teresa. Teresa oli kadunud ja Generi wiibis Siberi kaewandustes wõi kusegil mujal elawalt maetuna.

Ja parajasti kui wanale itaallannale mõtlesin, ajas Macari laimujutt minus kihwtisid wõisid Teresa saladuslikud sõnad „ei armastamiseks ega abielumiseks“ wõisid olla teise, häbitawa tähendusega.

Ka teised asjaolud tulid mulle nüüd meele: Generi rutt Paulinet mehele panna, tema soow neust lahti saada. Sibulesed mõtted hiiltsid mu hing, kuni ma pool ogaraks läksin.

Ma ei suutnud kauemini Pauline juures istuda, waid ruttasin wälja wärskesse õhku, sihtnult ringi rännates, kuni mulle tult kaks mõtet. Üks neist oli, minna waimuhaiguse sanatoria autoriteedi juure küsima Pauline terweksaamise wõimaluste järele, teine — minna Horace-streetile ja see maja päewawalgel ülewalt alla läbi otsida.

Kõige pealt läksin arsti juure.

Ütlestin talle kõik, wäljaarwatud muidugi Macari tige wale; sest ma wõisin temale seisukorra ainult siis selgeks teha, kui teda täiesti ufaldasin, ja mul läks korda teda asjaga huiwitada.

Tema oli Paulinet juba näinud ja tundis ta endist seisukorda. Mulle näis, et ta kõlt uskus, mis talle ütlestin, wälja arwatud eespool kirjeldatud kummaline lugu. Uga sellegi üle ei naernud ta, kuna, harjunud olles haiglaste ettekujutustega ja hallutjinaistoonidega, neid neist arwas tulewat, mis ju ka üsna loomulik oli.

Uga millise lohutuse andis ta mulle?

„Nagu Teile juba warem olen seletanud, mr. Baughan,“ ütles ta, „pole asi, mil keegi

oma minewiku mälestused kaotab ja siis niidi sealt jälle üles wõtab, kus ta selle lastis langetada, jurgugi ainus maailmas. Tahan tulla Teile abitaaja waatama, aga nagu asi seisab, näib tal nüüd olevat peaaegu oletif, mis mingisugust eriteablast ei waja. Teatage mulle, kui see on mööbunud, siis külastan teda. Loodan, et ta siis täitsa terve on. Uga oma elu algab ta seft tunnist saadik uuesti, kus ta waim segaseks läks. Siegi Teile, tema abitaas, wõtte talle wõõras olla, wõõras paista. Niisugust asja on, nagu juba ütlesin, ennegi juhtunud, ainult mitte sarnastel asjaoludel.“

Lahtusin arsti juurest ja läksin agendi juure, kelle käes maja Horace-streetil wälja üürida oli. Jäin wõtme ja teateid. Kuulsin, et maja mõrtsukatöö ajal ühes mööblitega on olnud wälja mõneks nädalaks üüritud kellegile itaallasele, kelle nime enam ei mäletatud. Mees oli üüri ette maksnud ja sellepärast ei olnud tema kohta teateid päritud. Maja oli kama tühi seisnud, kuigi ta kohta midagi ütelda ei olnud, wälja arwatud see, et omanik kõrget üüri nõudis, mis paljuid eemale peletas.

Kui olin ütelnud oma nime ja annud oma aadressi, wõtsin wõtme, läksin maitja ja kolasin koju õhinpooliku majas otsides ringi. Uga ma ei leidnud midagi, et leidnud ka kohta, kuhu surauteha minu arwates wõis olla maetud.

Sellepärast wiisin wõtme tagasi, üteldes, et korter minu nõuetele ei wasta.

Sis läksin koju ja mõtlesin oma mure üle pikemalt järele, kuna Macari wale ifta sügawamale mu südamesse jõi.

Päew päewa järele tuhnis ta seal, kuni mulle helbi, kriis olla mööda, Pauline hädaohust wäljas ja jälle tema ife olla.

Milline tema ife?

See, keda mina tundsin, wõi see, kes ta oli olnud tol kolebal õõl?

Põksuwal põuel lähenesin ma tema woodile, kus ta nõrgalt ja rääkimise- kui ka liikumise-wõimetult lamask, filmad awas ja mind silmitses.

Tema pill oli küsim, ilma äratundmisea, aga ka pill täis tagastitulewat mõistust.

Ta ei tunnud mind ära.

Nagu täitsa wõõrast silmitsesid mind ta ilusad filmad, kui nad lahti läksid ja siis jälle wäsinult kinni wajasid.

Ma lahtusin toast bisarfilmil, süda täis rõõmu ja walu segu, täis lootust ja kartust, mida sõnad waewalt suudawad wäljendada.

Nüüd roomas Macari tige wale oma peiduurkast jälle wälja, kahwas minuft oma kühn- tega kinni, riputas enese mu külge, maables minuga ja kirjendas:

„Mina olen tõde! Beleta mu eemale, aga tõeks jään ma ometi. Kaabaka suu küll üles mu wälja, aga tõeks jään ma, sest et ta tõtt ütles. Miks oleks see kuritegu muibu sünninud? Ega's ometi ei tehta kuritööd otstarbetult?”

„Sa isegi kui tult see palawasti igatsetud heit, mil mu waejale, armastatud naisele ta täis mõistus tagasi anti, sain ma selle tigeba wale saagi's, mis mulle kallale kippus ja mu maha pani.

„Me oleme üksteisele wõõrad, ta ei tunne mind ära!“ hüüdisin ma. „Tahan tõestusi, et see wale on wale, wõi me jääme üksteisele igawesti wõõraks!“

Aga kust neid tõestusi saada?

Kuidas wõisin Paulinest midagi küsida?

Wõi kui ma küsisin, kuidas wõisin oodata, et ta mulle wastab? Sa isegi kui ta wastas, kas ta sõna mind rahuldab?

Oi, kui ma oleksin saanud Generit näha!

Oli ta kui paha tahes, niisugune kuritegija ja kaabakas kui Macari ta ometi ei wõinud olla.

Sellele mõteldes tegin meeletu otsuse. Millised wõimalused ja kummalised asjad saadetakse täide, kui kaalul seisab elu, au, õnn, kui kaalul seisab kahe inimese tulewik!

Jah, see pidi sündima.

Nii hull kui see ka näis olewat, ma tahtsin minna Siberisse, ja kui raha, wastupidawus, protoktioon wõi kawalus seda suutsid, et sain Generit näha, siis tahtsin tema suust wälja tiskuda tõe, täielise tõe.

10.

Tõtt ottsimas.

Läbi kogu Euroopast, läbi poolest Aasiast — ainult et tunnike aega rääkida ühe Wenemaa wangga!

See oli hull kawatus, aga mul oli kindel nõu teda teostada. Oli mu kawatus hull, ometi tahtsin ma ta tagajärje wõimalust kindlustada, tehes oma ettewalmistusi kõige hoolikamalt. Ma ei tahtnud mitte pimedast peast oma sihtle saabuda, et hiljem näha, et selle otstarwe mõne rumaluse wõi mõne wõimukandja tuju tagajärjel luhta läks.

Ei, mul pidi olema kaafas head soowitused, millega mul tee lahti oli. Raha, seda kõigewägewamat soowitust, oli mul küllalt; kuid oli weel teisi tarwilisi soowitusi, ja neid tahtsin ma enesele kõige pealt sobitada.

Wõisin enesele anda aega ja lubada kawakindlat tegutsemist, sest pidi weel mööduma hull päewot, enne kui julgesin Pauline juurest lahkuda. Alles kui kõik hädaoht juba oli möödunud, tohtisid ma oma teekonda alata.

Nii mõtlikkusein neil päewil, mil waene Pauline päew päewalt, aga piklamiisi, wäga piklamiisi paranes, millised tutkawad mul on selle suure maa suurte hulgas, kui ma ühe leidsin, kelle seisukoht lubas mind pöörda tema kaudu weel kõrgemale, kui ta ise oli, ja mis weel enam oli, kelle palwe järele ma wõisin kindel olla, et see wiibimata täideti.

Tema tegi seda minu meelega niisuguse tagajärjega, et sain soowituskirja Peterburis asuwale Inglise saadikule ühes kirja äraakirjaga, mis talle oli saadetud ja milles talle minu soowid ja asi ära seletati. Selle kirja all seisid nimi, mis mu palwe täitmise kindlustas.

Sellega ja tšhetiga ühe Peterburi pangale suure summa peale olin ma reisis warustatud.

Aga enne kui ma teele läksin, tuli mul weel hoolt kanda Pauline kindluse ja hea käekäigu eest minu eemalwiibimise kande jooksul. Raskused, mis mul ees olid, olid nii suured, et omast kawatsusest peaaegu pidin loobuma; wähemalt pidin selle edasi lükkama.

Sa ometi oli mu teadwus, et selle täpselt pidin täide saatma, kui ma ei tahtnud, et Macari walet pidi tõendamata wõi wähemalt selles suhtes wakis, Paulinet mitte ial enam näha.

Pauline pidi jääma Priscilla rawitsusele ja hoolitsusele, kelle tingimatult armastust ja poolehoidu ma tundsin. See wana eit oli juba nüüd leidnud, et tema rawitsusealuses oli ärganud mälestus minewikust, kuna ta kõige uuemad sündmused oli unustanud, ja ta tundis põhjust, mispärast ma päewade kaupa enam Pauline toas ei olnud käinud. Ta teadis, et ma Paulinet ta praeguses seisukorras sama wähe pidasin oma abikaasaks kui toolord, mil ma teda Turkinis olin esimest korda näinud, teadis, et meie wahekorra küljes kõlbus saladus ja et ma pidin minema pikale reisile, et seda saladust selgitada.

Sellega oli ta nõus, wähemalt ei teinud ta katset enam kuulda, kui ma talle ise teatasin.

Minu eeskirjad olid wäga täpsed. Mitpea kui Pauline seisukord lubas, pidi ta wiidama mere ääre, kus kõik tuli siise seada tema soowidele ja mugawusele wastawalt. Kui ta midagi küsis, siis tuli talle ütelda, et mingisugune lähem sugulane, kes praegu mandril reisiswat, ta Priscilla hoolde alla annud, kus ta peab sugulase tagasihulekut ootama. Et ta minu naine oli, sellest ei pidanud talle keegi midagi teatama, kui ta mälestus sellest ise tagasi ei tulnud.

Mulle näis see nüüd tõesti kahtlane olewat, kas ta nüüd tõesti minu abikaasa oli ja kas ta wähest ei soowinud meie abielu tühistada, seda sellega põhjendades, et ta sel hetkel, mil see sündinud, ei olnud täies mõistuses ol-

nud. Kui ma teekonnalt tagasi tulin ja asjad kõik korras olid, nagu ma kõigest hoolimata olin weendunud, siis tuli kõik jälle algusest peale uuesti alustada.

Olin märganud, et Pauline pärast palawikust paranemist kohutavasti kuritööst, mille tunnustaja ta kolme aasta eest olnud, lõnagi polnud lausunud, kuna mina olin kartnud, et ta eelmene srow terweksaamisest jälle selle asja selgitamisele pöördub.

Aga mis võis ta teha?

Ma cari oli, nagu kaulin, päew hiljem, mil teda kuritööst süüdistasin, Ingliseaalt lahkanud, ja Genetit ma kätte ei saanud. Ma lootsin, et Pauline asja minu tagastulekuni rahule jätab, ja tegin Priscillale ülesandeks, tema kinni'agu Paulinele, kui ta sellest kuritööst juttu teeb, mis temale tuntud mehed forda saatnud, et kõik sünnib, mis võimalik, et kuritegijad wastutujele wõetaks. Olin kindel, et mu abikaasa oma harjunud järelandlikkusega ka selle kinnitusega leppis, kuigi see ei olnud mitte üsna korrekne.

Priscilla pidi mulle Peterburisse, Moskwasse ja mujale, kus ma sinna ja tagasi reisides kaawatsefin peatuda, kirjutama. Selleks otstarbeks jätsin ma temale walmitkirjutatud ümbritud oma aadressiga.

Peterburist tahtsin temale siis teatada, mil ta üksitud kirjad pidi postile panema.

Seega olin kõik teinud, mida tarwilikuks arwasin.

Kõik peale ühe.

Järgmisel hommikul tahtsin ma teele minna; mu pass oli wiseeritud, mu passid olid korras — kõik oli walms.

Weel üksford, ainult hetke aega tahtsin Paulinet weel näha, enne kui täna magama heitsin. Oli see ju wõib olla wiimane ford! Ta magas raskesti, nagu Priscilla mulle ütles. Weel ford pidin ma seda ilusat nagu nägema, et ta pilti wõtta enesega kaasa kaugele, kaugele!

Ma lätsin trepist üles tema tuppa.

Pisarfilmil seisin ma ta woodi ees ja silmitsesin oma naist, kes ometi minu naine ei olnud, ja olin enese arust nagu kurjategija, pühaduserüwetaja, nii wähe õigust oli mul, seda ma teadsin, kes toas wiibida. Tema kaawatunud puhas nagu, minule kõige ilusam maailmas, lebas padjal, ta rind tõusis ja waju korralikult hingates. Ilus kui ingel nägi ta wälja, ja ma wandusin teda silmitsedes, et mind ühegi inimese sõnad ei pidanud tema süütuses kahtlema jätma.

Sellekipärast tahtsin reisida Siberisse.

Õiguse eest teda suudelda, teda suudlussega tohtida aratada, näha, kuidas ta filmad awas

ja mulle armastusega oisa waatas, oleksin ma annud ei tea mis. Õigegi nii, kuidas kõik oli, ei suutnud ma jätta ta oimukohte suudlemata, just sealt kohalt, kus juustes algasid.

Ta liigutas unes, ta laud wabisesid ja ma põgenesin nagu inimene, kes tabatakse kuriteolt.

Järgmisel päewal wiibisin ma sadanedes penikoormad kaugel ja mu hina oli jälle tugevam. Kui ma, niipea kui olin Geneti leidnud — kui ma üldse tema juure pääsin — leidnud, et Macari waletanud, oli mul ometi wähemalt kättemaksimisegi inetu troost. Ma wõisin rõõmu tunda mehe õnnetuslest, kes mind petnud ja oma kasuks kasutanud. Pidin nägema teda, kuidas ta oma wiletsat elu ebaasi webas aheletes ja alanduses, pidin teda nägema orjuses, kurbja kepi all. Ja kui see oligi mu ainus taju, mida pidin saama, see pidi mu pika reisi ometi tasuma. Wõib olla kõigile sellele waadates, mis enne juhtunud, ja waadates minu praegusele hirmule ja kartusele, polnud see hingelik seisuford harilik inimese juures mitte ebaloomlik.

Wlimaks Peterburis!

Kiri, mis mul kaotas, ja kiri mis enne mind tulnud, kindlustawad mulle Wene pealinnas keisri esitaja poolt lahke wastuwõtu.

Tema kuulab mu palwet tähelepanelikult, ei pilka seda ka, kui oleks see naerwäärk. Küll ütleb ta, minu ettewõte olla omapärane, aga ta ei ütelnud mitte, et ta on läbiwõimatu, täibesaatmatu. Raskusi, suuri raskusi olla mul ees, aga kuna mu asti olla puhteraasi, ilma wähemagi poliitilise sihi'a, ja kuna mu soowitaja olla isik, kellele ta tahtwat meelehead teha, siis ei ütelnud ta mulle mitte, et takistused arawõimatud oleksid. Mina pidada päewade kaupa, wõib olla isegi nädala ootama wõiwat aga julge olla, et kõik sünnib, mis võimalik on. Praegu olla, nagu ajalehed teatavad, kahe waltsuse wahel parajasti wältsed hõõrumised, mille tagajärg olla, et tihti isegi weel paremad palwed tagasi lükatawat. Ometi, eks me saa näha..

Kes see wang olla ja kes ta wiibiwat? Küsitakse mult.

Oh, seda ei saa ma ütelda. Mina tunnen teda ainult doktor Geneti nime all, kus on itaallane, wabaduseapostel, wandesestlane, ja ma pole küllalt jõe uskuma, et ta üle kuulati ja wangi mõisteti selle nime all, mida mina tundsin. Mina arwasin seda waleks, ta ustus lord kindlasti teadwat, et sellenimelisi meest wiimaste karistatute hulgas pole olnud. Kuib sellest polla wiga. Niipea kui ford luba käes, leidwat poliitsei mehe juba üles teadete põhjal, mis temast wõin anda. „Ja nüüd jumalaga;“

— niipea kui võimalik pidin ma saatkonnast teate saama.

„Weel üks hoiatusfõna, mr. Bughan!“ ütles lord. „Teie ei viibi Inglismaal. Pidage meeles, et iga lähematu sõna, isegi pikk, mõni juhustlik märkus kellegi võõra vastu, mille korral Teie lüüa ääres istute, Teie karatsufed võtub uurja ajada. Valitsusefiskoom on siin hoopis teistsuguune kui meil kodus.“

Ma tänasin teda hea nõu eest, kuigi ma hoiatust ei wajanud, sest tõepoolest tunnend inglaste, õigemini tundsid sel ajal, Wenemaal liig suurt hirmu nunnsturiite ja waleda keele eest. Weid kahtlustataste seal enam waitimise, kui rääkimise eest, ja esimene asi ahwardas mullegi enam kahju teha.

Ma läksin võõrastemaja tagasi ja weetsin seal oma päewi kuidas mõistisin. Mitte, nagu oleks see mul harilikudel asjaoludel olnud raske. Sest Peterburi linn oli koht, mida ma juba ammu olin tahtnud külastada. Kõik oli mulle siin uus ja võõras, siinised kumbed uurimisewäärt; kuid see kõik mind praegu ei huvitanud; kõik mu iha käis ainult selle kohta, kuidas Genetit leida.

Teades, et saabit kõik teagi, mis ta võimaluses seisis, ei olnud ma nii jöle, et temale peale käisin, kuni kirja sain mis mu saatkonda lutsus, kus lord X. minu vastu wõitis.

„Kõik on korras,“ ütles ta. „Teie lähete Siberisse wolitustega, millest isegi uksewaht ja sõdur aru saab. Muudugi olen wastutaw oma auga, et Teie wangi põgenemist ei jõudusta ja et Teie asti puht eraasti on.“

Ma tänasin ja palusin juhatusi.

„Kõige pealt annan Teile nõu, et lähetsite keisri paleesse,“ ütles ta. „Tsaar soowib seda kummaliigi inglasi näha, kes nii pika reisi on ette wõtnud waid paari küsimuse pärast.“

Selle au oleksin ma heameelega tagasi lüükanud, aga puudus abinõu sellest mööduda, ja niiviisi läksin siis tsaari juure teele. Saadika tõld seisis ukse ees ja juba mõni minut hiljem jõudsin ma keiserlikusse paleesse.

Mul on ainult weel ühune mälestus suurtest wahi-postidest, hilgawatest ohwitseridest, tõfistest kammerherradest ja teistest ametnikkudest: üllastest treppidest ja saalidest, maalidest, kujudest, waipeidest ja kallatustest.

Särgnedes oma jubile, astusin ma suurde tuppa, mille ühes otsas seisis suur mees mundris, ja ma teadsin, et ma keisri juures olin, tsaar Aleksander II juures, kelle wõim Euroopa kõrgema tsiwililistlooni juurest ulatas Aasia madalama barbarismi juure.

Kui ma kats aastat hiljem Inglismaal teate sain tema kohutawast surmast, siis tuli

ta mulle meele nii, kuidas ma teda tol päewal nägin, täies elujõus, suurena, mehana, kelle nägu oli meeldiw ja lahke.

Minu wastu oli ta eriti lahke ja wastutulelik, ja tema oleks andis mulle kindluse, nagu jeda wiibimine suurte isikute juures üldse wõib anda.

Lord X. ehtas mind nimepidi, ja sügawa kummarduse järle potasin ma tsaari käskustid. Selle aega filmittes ta mind uuriwalt.

Sis ütles ta minule Prantsuse keeles:

„Kuulsin, et tehate sõtta Siberisse?“

„Teie majasteedi armuliku loaga.“

„Et seal rääkida ühe poliitilise wangiga, eiks?“

„Jah, majasteet!“

„See on pikk reis selleks otstarbeks.“

„Minu reis on minu kogu elu jaoks kõige lungiwama tähtsusega, majasteet.“

„Teil on eraasjad, nagu lord X. mulle ütles?“

Ta rääkis ruttu ja tõsiselt, mis mulle näitas, et ta pikki seletust ei armastanud, ja ma ruttasin talle kinnitama, et mul ainult eraasjad ajada on.

„On see wang teie sõber?“

„Ei, waenlane, majasteet; aga mängu peal on minu ja mu abitaasa õnn.“

Ta naeratas jeda kuuldes.

„Teie inglased peate oma naistest suurt lugu. Nii siis, mr. Bughan, hea küll. Pab lündima, mis joowite. Siseminister annab Teile kõige latalisemad wolitused taasa. Bon voyage!“

Nõnda jumalaga jätud, lahkusin ma sügawasti kummardust tehes ja jädamas paludes, et bürokraadid mu dokumentide tegemisega kaua ei wiivitaks.

Kolmandal päewal sain ma nad kätte. Pass wolitatas mind, kui tarwis, reistima kuni tsaari riigi kängemasse, kofka ja oli nii kirjutatud, et ma teda igas wiibimise kohas enam ei tarwitsetunud urendada. Alles teel näha saades, kuipalju tüüti, waewa ja pahandusi mul selle paberiltpaka ettenägemisel nägemata jäi, sain ma mulle osaksaanud armu tätest ulatulest aru. Need mõned, minule arusaamatud sõnad oli nagu nõidõnaks, mille mõjule wastuhakkamist ei tuntud, et wõibud ega tohtitud tunda.

Nüüd oli mul võimalik reijida, aga kuhu pidin ma minema?“

Et selles selgusile jõuda, läksin ühe kõrge politsei ametniku juure, kellele oma asja ära seletasin. Ma kirjeldasin Genetit, andsin talle teateid kuriteoaja ja protsessi kohta ja palusin teada, kuidas mul võimalik oleks tema asumis-kohta leida.

Minu wastu oldi wäga aupakkis. Kohe tehti Generi üht kindlaks ja teatati mulle ta õige nimi ja salalugu. Nime tundsin ma kohe ära kui mulle hästituntud nime, kuid mul pole põhjust seda awalbada. Sest Garoovis on palju inimesi, kes selle õnnetu wangi omakasupüüdmatus karakterit ja auksid sihte usuvad, inimesi, kes teda leinawad kui märtrit. Wõimalik, et ta oligi wabaduse asjus aus ja oljekohene. Misjaoiks siis ta pooldajaid kurwastada, kuna ma ta eraelu tumedaid saladusi paljastan? Minu pärast jäägu ta lõpuni doktor Generiis, niipalju kui see minusse puutub.

Ma kuulsin lahkest Wene poliitseiülemalt, et ta mõni nädal hiljem, kui ma teda olin Genfis näinud, Peterburis oli wangistatud. Salaldane wandeselts, kel kawatus oli tsari ja kõrgemaid ametnikke tappa, oli ühe kaastegelase äraandmise läbi awalikustunud. Poliitsei, kes kõik teadis, oli oodanud, kuni wili peaaegu walmis oli, ja oli siis wandeseltslased lohutawa tagajärgjega tabanud. Waewalt pääses keegi peasisüüdlasest, ja Genri, üks peasisüüdlasest, ei olnud wähe matti armu leidnud, mida tal ju ka õigustik polnud loota.

Tema polnud ju wenelane, kes oleks wõinud raske walitsuse üle kaewata. Kuigi ta ennast tunnistas itaallaseks, oli ta ometi kosmopolit, üks neist nurjatuteist waimudest, kes mingisugust kindlamat walitsust ei sall, waid seda igalpool pühawad ümber lükata. Tema oli toimetanud komplotte ja intriige, oli isegi Itaalia wabaduse eest kaasa wõidelnud. Ta oli olnud Gribaldi üks ustawamateist abimees-dest. Aga niipea kui ta nägi, et Itaaliast tehti kuningriik ja mitte tema poolt unistatud ideaalwabariks, oli ta oma meistrile waenukselt wastu hakanud.

Wiimaks oli ta oma tähelepanu pöörunud Wenemaale, et komplot, millesse ta segatud, ära anti, siis oli tema elufäigul ja karjeeril inimliku arusaamise järele nüüd lõpp. Alles kande laupa Peeter-Pauli kindluses kinni, mõisteti ta kahetsümmeks aastaks Siberisse sunnitööle. Mõni kuu tagasi oli ta minema jaabetud ja nii, nagu mu seletaja ütles, weel õige kergesti pääsnud.

Kus ta praegu wiibis, ei wõidud mulle täpselt ütelda. Ta wõis olla Kara kullakaewandustes, Troitskis, Nertshinskis. Kõik süüdlased saadeti esiti Tobolskisse, kuhu nad koondati; sealt saadeti nad milmele poole latali. Minu soowil tehti Tobolski kindralkubernerile telegraferida wõl kirjutada; aga et ma oma reisirii

nii kui nii pidin siina linna minemo, siis wõtsin seal sama hästi ka isiklikult teateid nõuda. Kuna ma Wene ametnikkude kirust ega ka uut telegraafiliini ei usaldanud, siis otjustasin wiimast teha, ja nii polnud mul äraõiduks järgmisel päewal enam midagi takistust.

Niipea kui olin enesele weel lastnud anda kõrgu juhatusi ja näpunäiteid, tänasin ma poliitseiülemat ta lastuse eest ja lätsin, kallid paberid takkus, ennast reisile walmistama, reisile, mis wõis olla tuhat wõi kaks tuhat penikoormat lühem wõi pikem, selle järele, kuhu Tobolski kuberner heaks oli arwanud wasti Genrit saata.

Eane teeleminekut sain Priscillalt kirja, mis pikk ja lai oli, nagu seda teenijad itka armastawad kirjutada. Tema teatas mulle, et Pauline terwe olla, kõik Priscilla nõuded täitwat ja tema juure tahtwat jääda, kuni tundmata sõber tagasi tulla.

„Ago, mr. Gilbert,“ ütles kiri edasi, „ma kardan, et ta ajuti õige aruga ei ole. Waene noor daam kõneleb segaselt mingisugusest raskest kurtidõst; aga ta tahtwat rahulikult oodata, kuna kätte makstawat, sest et kergi, teda ta haiguse ajal unes näinud, tema eest tegew olla. Tema ei tea, kes see on, aga see on keegi, kes kõik teab.“

Sie teade tõi mulle juure kergenduse, sest ta näitas mulle esiteks, et Pauline rahulikult tahtis minu tagasi tuleku ära oodata, ja teiseks, et temas mingisugune mälestusekir wiimajest ajast jälle särama hakkas. Priscilla lõpusõnad täitsid mu südame rõõmsa lootusega.

„Täna õhtupoolikul, mr. Gilbert, näis ta esimest korda märkawat, et tal laulatusformus on, ja küsis, kust ta see saanud. Kui ma talle wastasin, et ma seda ei tea, siis istus ta turibide laupa, itka ja itka jälle formust förmes pöördes ja järele mõteldes.“

Mina kütsin temalt wiimaks, mis ta mõtleb.

„Mõtklen unenägudele, mida ma enesele katsumeele tuletada,“ ütles ta rahulikult naeratades.

Mul oli kange soow temale ütelda, et ta on minu härra seadusepärane ja laulatatud abikaasa.

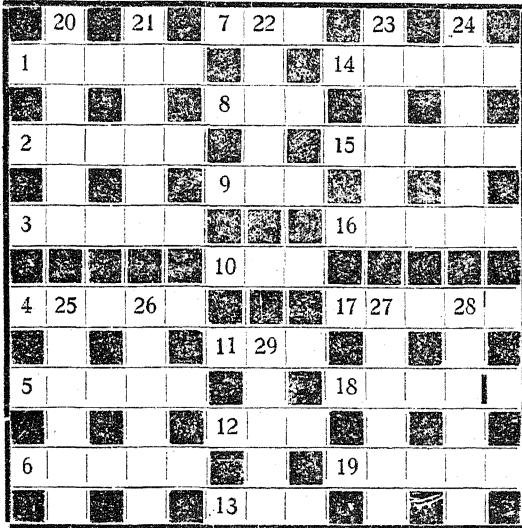
Matti kartsin ma, et ta förmuse förmest ära wõtab, aga — Jumalale tänu! — seda ta ei teinud!“

Sah, Jumalale tänu, seda ta ei teinud!
(Järgneb).

Kindmõistatus

Nr. 18 (108).

Ristsõnademõistatus.

Pahemalt paremale poole :

1. Asi, mille järel teiseid valmistatakse.
2. Wanasti tarwitataw abielus olewa naisterahwa aunimi.
3. Naisterahwa nimi.
4. Mitte eriteadlane.

5. Meesterahwa nimi.
6. Mida kasvatatakse igas inimeses.
7. Kodulind.
8. Madalik mägede wahel.
9. Kustutatakse süües.
10. Wanaaegne sõjariist.
11. Ema wend.
12. Koit
13. Antakse igale osawõtjale jagamisel.
14. Mitte kõrge koht.
15. Ilusa wastand.
16. Määrdinud paik riietes.
17. Maitseaine.
18. Rutt.
19. Tuletegemisekoht.

Ült alla :

20. Egiptuses leitawad laibad.
21. Taimede kaswamisekoht.
22. Räpane kalts.
23. Mänguriist.
24. Kihwtita uss.
25. Tühi koht puus.
26. Kala.
27. Rumal inimene.
28. Kewade kuu.
29. Taim.

Lahendused tulewad saata „Romaan'i“ talitusele, Tallinn, Müüriwahe tän. 16. kuni 31. oktoobrini. Lahendajate nimed awaldatakse „Romaan“ nr. 22 (112).

Õigete lahenduste saatjate wahel loositakse välja: 1) Uisud, waliku järele—meeste ehk naiste; 2) J. Barbarus „Kolmnurk“; 3) Aino Kallas „Wõõras weri“.

„Romaan'i“ talitus.

Kindmõistatuse lahendus

Nr. 14 (104)

Õigeid seletusi saatsid:

Tallinnast: Egon Awendt, Karin Awendt, A. Awendt, Anna Anso, K. Allisson, Renate Annok, H. Berg, M. Braun, E. Emann, E. Eichorn, Hilda Flur, W. Grün, H. Herodes, Miila Jeromin, Andreas Janson, Ida Kull, Jaanus Kaik, L. Kreegi, K. Kihleweldt, A. Luha, J. Roomann, K. Parol, Asta Saija, L. Rink, H. Siirmann, Miralda Siewart, C. Suise, E. Tamm, R. Waldson, Joh. Weebermann, Minny Winkler, C. Wahlmann, Helmy Walbe.

Tartust: J. Allik, Elfriede Lillenthal, Selma Puusik, M. Priks, Olga Siewart.

Narwast: Albert Kukke.

Pärnust: Marianne Ilwes, Hilda Ilwes, Milda Küng, Alfred Lõhmus.

Rakwerest: Joh. Kask, Fritz Kask, Karl Põiklik, William Põiklik.

Walgast: Ed. Allas, Holmes Scherlok, O. Hiiop, Amalie Urb.

Wiljandist: W. Matsike.

Tapalt: F. Kroos, W. Kull, H. Mikkin, H. Pütsepp. **Kohtla Järwelt:** Ferdinand Anton, Karin Roots. **Laekwerest:** J. Freiberg. **Pukast:** E. Grünfeldt. **Keilast:** A. Kutpri. **Koilast:** N. Mikker. **Wiru Jakobist:** Albert Meerits. **Kasarist:** K. Lemmergas. **Rõngust:** J. Kuigo, Ernst Tobber. **Riisepereest:** R. Pilberg, Helmy Willenthal. **Kuremäelt:** J. Parm, Armilde Tomberg. **Sondast:** L. Petrow **Pilistwerest:** Edgar Susi. **Nõmmelt:** W. Priks, Ernst Peelbaum, W. Reose. **Hiiu Keinast:** Rud. Tisler. **Türilt:** M. Torn. **Märjamaalt:** Emsy Uusmann. **Sakust:** Wi-Re **Aserist:** T. Weigel. **Kõnnust:** Jakob Wilippus. **Tuudilt:** Erik Knuut.

Neist wõitsid loosimisel: 1) Maksim Gorki „Muinasjutud elutõest“ — Emsy Uusmann, Märjamaalt; 2) Sophie Reinheimer „Päikesest, wihmast, lumest“ — H. Pütsepp, Tapalt, Pikk tän. 20; 3) M. J. Eisen „Daani hindamise raamat.“ — M. Torn, Türilt, Mäeküla.

„Romaani“ talitus.

„Romaani“ endiste aastakäikude

1922, 1923, 1924, 1925—üksikuid numbreid wõib saada talitusest harilikku hinnaga: üksikud numbrid üksiknumbri hinnaga 40 mk; 6 nr. $\frac{1}{4}$ aasta hinnaga (225 mk.); 12 nr. $\frac{1}{2}$ a. hinnaga (400 mk.); 18 nr. 625. mk.

1922. a. Nr. 2 — 18 üksiknumbrid 30 mk; 6 nr. 170 mk; 9 nr. 250.—; $\frac{1}{4}$ aastakäik (18 nr.) 500 mk.

Tõrwas

müüb ajakirja „ROMAANI“
üksiknumbreid
herra J. Kattus.

Lelles

müüb ajakirja „ROMAANI“
üksiknumbreid
herra K. Timberg.

Teile jääb teadmata

paljugi huwitawat, tulusat ja tarwilikku, kui Teie järjekindlalt ei loe ajalehte

„MAA“

Ilmub igal teisipäewal ja reedel. Nõudke üksiknumbreid ajalehemüüjalt.

Tellides maksab „MAA“ ainult 50 mk. kuus, 2 kuud — 100 mk., 3 kuud — 140 mk., 6 kuud — 250 mk. ja 12 kuud — 480 mk.

Tellida saab igast postkontorist ja talitusest,
Lai tän. 41, Tallinnas.

Ajakiri „ROMAAN“

(V. aastakäik)

toob igas oma korralikult kaks korda kuus ilmuwas numbris romaane ja lühemat proosakirjandust mitmekesistelt rahwustelt laialises walikus.

„ROMAAN“i siht on tutvustada Eesti lugewale rahwale maailma tähtsamaid kirjanikke nende põnewamate ja tuumakamate teoste teel.

„ROMAAN“ toob põnewaid jutte, on see ju „ROMAAN“i otsekohene ülesanne, et igaüks leiaks tomas wäärtuslikku ja huwitawat lugemist.

„ROMAAN“i keel on rahwalik ja arusaadaw igaihele.

Tellimishinnad:

1/1 aastas (24 nr.nr.)	750.	marka	2 kuus (4 nr.nr.)	160.	marka
1/2 „ 2 nr.nr.)	400.	„	1 „ (nr.nr.)	80.	„
1/4 „ 6 nr.nr.)	225.	„	Üksiknumber	40.	„

Kõik järgnewad romaanid lõpewad iga aastakäigu wiimases numbris ja järgmiste aasta esimeses numbris algawad juba uued romaanid.

„ROMAAN“i tellimisi wõtawad wastu, ka endiste aastakäikude peale, ilma iga lisamaksuta kõik postkontorid ja raamatukauplused.

ÜSIKNUMBRID müüwad kõik ajalehe müüjat, raamatukauplused ja raudtee raamatukapid.

Endiste aastate (1922, 1923, 1924 ja 1925 a.a.) üksikud numbrid on weel saada talitusest hariliku hinnaga, peale nr. nr. 1 ja 2. 1922 aastast.

Tellimine 1925 aastaks kestab edasi. Tellida võib ükskõik missuguse numbriga alates.

„ROMAANI“ talitus, Tallinn, Müüriwahe tän. 16.